

euskara ikasten ari garenon auzkariak

HADE

183. Zenb.

1990.eko urriaren 15ekoa

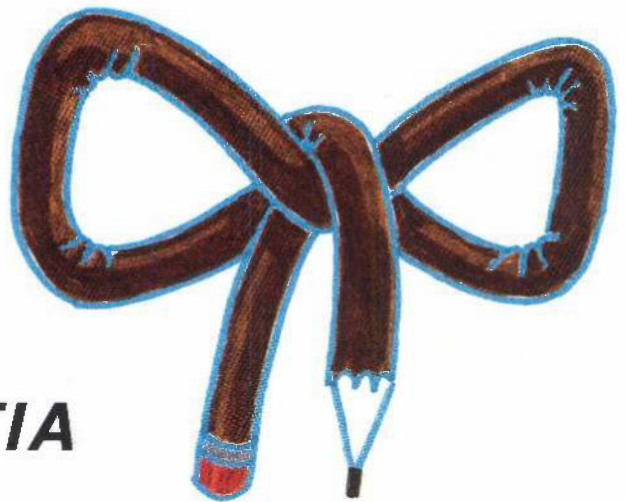
250 pztz./14 libera (B.E.Z.barne)

ZIRKOA, IRITSI DA ZIRKOA!

- Tyangboche, sherpen zentru izpirituala
- Kiko Caballero: «Etorkizuneko kirola pilota da»

ISABEL MADINABEITIA ETA ANA BADIOLA

ARGAZKIA: S. YANIZ

② Isabel eta Ana, Ana eta Isabel. Aspalditik ezagutzen dute elkar. Arte Ederrak ikasi dituzte eta diseinu grafikoan espezialdu dira. Orain publizitatearen alorrean ari dira lanean Bilbon.

Anak eta Isabelek kartelak diseinatzen dituzte, egutegiak, -HABEk urtero ateratzen dituen batzuk, esaterako-, aldizkarien maketazioa -Emakunde aldizkariarena adibidez- eta abar.

Bi gazte hauek orain bi urte hasi ziren lan honetan, eta pixkanaka-pixkanaka ari dira beren lanbidean trebatzen. Batzuetan bezeroek badakite zehatz-mehatz zer nahi duten: «Hori ez da askotan gertatzen. Zenbaitetan enpresa batek edo helburu jakin bat lortu nahi du publizitatearekin, eta horretarako bururatu zaion ideia ez da egokia agian. Bezeroaren gustuak ez du beti balio izaten xede jakin hori lortzeko» dio Isabelek.

Diseinuaren munduan ere modak daude, eta, Anak esan digunez, orain, adibidez, Errusia modan omen dago: hango hizki-tipoak, kolore gorria eta abar. □

ELKAR EZAGUTU.— *Canacerse mutuamente.*

ALOR.— *Eremua, esparrua. Area.*

EGUTEGI.— *Calendario.*

ESATERAKO.— *Adibidez. Por ejemplo.*

PIXKANAKA-PIXKANAKA.— *Poliki-poliki, emeki-emeki.*

LANBIDE.— *Ofizioa, ogibidea.*

TREBATU.— *Gaitu. Capacitar, adiestrar.*

BEZERO.— *Cliente.*

ZENBAITETAN.— *Batzuetan. A veces.*

HELBURU JAKIN BAT.— *Un determinado objetivo.*

EGOKI.— *Aproposa. Adecuado.*

AGIAN.— *Beharbada. Tal vez.*

XEDE.— *Helburua. Objetivo.*

HIZKI-TIPO.— *Tipo de letra.*

AZALA : X. ELGEZABAL

KONTRAZALA: GEMA M. ARRUGAETA

6

IKIÑO CABALLERO: «Etorkizuneko kirola pilota da»

Pilotari tarte bat eman nahi izan diogu ale honetan. Horretarako, Kiko Caballero, Euskal Herriko Pilota Federazioko buruarekin jardun dugu solasean.

12

OSASUNA MASAJISTAREN ESKUETAN

Azken hamar urteotan, masajearen kontzeptua oso aldatu da. Elitista izatetik arrunta izatera pasa da, luxu izatetik, behar izatera.

21

ZIRKOA, IRITSI DA ZIRKOA!

Erreportaia honetan, zirkoa nolakoa den azaldu nahi dugu.

26

TYANGBOCHE, SHERPEN ZENTRU IZPIRITUALA

Himalaiako sherpei buruz eta Tyangboche monastegiaz hitz egingo digu hilabeteotan paraje haietan dabilen Felipe Uriarte mendizale ezagunak.

18

AHATEA, GIBEL HAUNDI HORI

30

ESKOLAK PORROT !

36

«ZOKOMIRAN»: ALFONSO SASTRE

HABE

HABE, Euskara ikasten ari garenon aldizkari mailakatua.
ARGITARATZAILEA:
Helduen Alfabetatze eta Berreuskalduntzerako Erakundea.
© Autonomi Elkargoko Administrazio Orokorra.HABE.

Idazketa Batzordea:

Iñaki Ugalde
Pello Esnal
Gurutze Larrañaga
Boni Urkizu

Zuzendaria:

Alex Mungia

Erredakzioa:

Asis Eizmendi
Ion Imanol Iturrioz
Eskame Lopetegui
Gema Loinaz

Marrazkigilea:

Enrike Larrarte
Tel. (943) 42 91 20
Faxa: (943) 43 01 62
Moldaketa eta eraketa:
ITXAROPENA, S.A.
Araba kalea, 45
20800-ZARAUZ
Legezko gordailua:
BI-2251/81
ISSN: 0212-6788

HABE

HARPIDETZA-ORRIA

euskara ikasten
ari garenon aldizkaria

Helbide honetara bidali behar da:

HABE aldizkaria

Andia, 13-1.

20004 - DONOSTIA

Izen-deiturak:

Kalea:

Herria:

Zenbakia:

Probintzia:

HABE aldizkaria jaso nahi dut etxean. (Urtean hogeitabi ale. 3.470 pezeta).

Honela ordainduko dut: Kontu korronte bidez.

Hauxe da. Bankua edo Aurrezki-Kutxa

Sukurtsala

Zenbakia

«LETRAKIT»

Alfabetatzearen historia inguruan

③ Unescok 1990. urtea Nazioarteko Alfabetatze-urtea izendatu duenez, urte honen hasieran, alfabetatzearen **esparruan** lanean ari diren zenbait pertsona bildu ziren eta «Letrakit» **egitasmoa** antolatu zuten.

Euskaltzaindiaren babesa duen eta Erakunde autonomikoek finantziatzen duten erakusketa ibiltari hau Baionan inauguratu zen joan den hilean eta Euskal Herriko hogeitamar herri bisitatu behar ditu.

«Letrakit»-en helburua bikoitza da. Alde batetik, Euskal Herrian izan den alfabetagintzaren ikerketa bultzatu nahi du, horretarako beka batzuk emanez, eta, bestetik, euskal literatura erakusketa ibiltari honen bitartez zabaldtu.

Erakusketa ibiltaria

Erakusketa honen bitartez euskal literatura ezagutarazi nahi da. Horretarako, hiru modulo erabiliko dira mila metro kartratutan antolatuta. Lehenengoa hurrei zuzendua egongo da. Bertan, Mogelen «Peru Abarka» eta «Maisu Juan» pertsonaiak egongo dira eta hurrek hauekin hitz egiteko aukera dute. Beste modulo bat gazteei zuzendutakoa da. Honetan, gaur egungo idazleei buruzko informazioa ematen da, hamabi autoreena hain zuzen. Honez gain, idazleen irudia azaltzen duten eskulturak ere badira eta lau idazlek, hots, Bernardo Atxaga, Arantxa Urretabizkaia, Andu Lertxundi eta Joseba Sarrionaindiak, bakoitzak bere standa du. Robot batek egiten die harrera bisitariei. Idazleei buruzko informazioa eskaintzen duten ordenadoreak ere badaude.

Hirugarren moduloa orokorra da eta lau zatitan banatzen da. Zati nagusi batek programa-emisioetarako balio du. Beste bat alfabetatzearen hogeitamar urteei buruzko erakusketa da. Hirugarren zati batean bost autore klasikoren berri ematen da: Etxepare, Txomin Agi-

ARGAZKIA: X. ARBELBIDE

rre, Orixe, Lauaxeta eta Lizardi. Eta lau garren zatian, «herriko txokoa» deritzon, herri bakoitzean bertako alfabetatze-historiaren eta herriko idazleen berri ematen da.

Alfabetatzearen datu guztiak bildu nahi dira eta azterketak sakon bat egin

Ikerketa eta saiakerarako beka

HABE sortu aurretiko datuak eskuratu gabe eta galtzeko arriskuan daudenez, «Letrakit»-ek ikerketa eta saiakerarako beka batzuk emango ditu 1960-1990.eko epean Euskal Herriko Alfabetatzeak egindako bideen historia burutu ahal izateko. Horrela, lau ikerketa eta bi saiakeratarako beka emango ditu «Letrakit»-ek.

Ikerketarako bi beka esperientziadun ikerlariari zuzenduta daude, beste biak, ikertzaile berriei. Saiakerarako bekei dagokienez, alfabetatze-arloko profesionalentzako izango dira. «Letrakit»-ek ihardunaldi batzuk antolatuko ditu datorren urteko uztaillean eta hantxe azalduko dituzte bekadun guztiek euren lanen emaitzak. □

ESPARRU.— Alorra, eremua, saila.
EGITASMO.— Programa.
IBILTARI.— Ambulante.
BIKOITZ.— Doble.
EZAGUTARAZI.— Ezagutzea eman.
HARRERA EGIN.— Abegi egin. Recibir.

ESKURATU.— Lortu, bildu.
SAIAKERA.— Ensayo.
IKERTZAILE.— Investigador.

EUSKARA, HAU JANARIA!

ARGAZKIA: X. ELGEZABAL

③ Kanpaina hau **elikadura**-kanpaina baten antzera antolatuta dago, euskara berezko elikagaitzat hartuz. Aitzakia horrekin, gurasoei beren haurrei euskara jaten ematea eskatzen zaie alde batetik, eta, bestetik, berak ere janari bera jatera gonbidatzen, hau da, euskara ikastera, horretarako slogan diferenteez baliatuz.

Gipuzkoa, Bizkaia eta Nafarroako hogeitamar udalek -Alegia, Beasain, Billabona, Donostia, Hernani, Hondarribia, Ibarra, Lasarte-Oria, Lazkao, Legazpi, Legorreta, Lezo, Ordizia, Pa-

saia, Tolosa, Urnieta, Urretxu eta Zumarraga Gipuzkoan; Basauri, Erandio eta Galdakao Bizkaian eta, Agoitz-Aezkoa, Baztan, Bortziri, Leitza-Ultzama, Luzaide, Malderreka, Sakana, Uharte eta Lizarra Nafarroan- kanpaina hau aurrera eramatea erabaki dute.

Helburuak hiru dira: euskararen transmisioa bultzatzea, ezaguera eta erabileraren artean dagoen orekarik eza gainditzea eta, azkenik, eskola eta etxea euskararen erabilpenari dagokionean, elkarren osagarri izan daitezen lortzea.

Hiru urratsetan

Elikadura-kanpaina hipotetiko baten antzera garatuko den honek hiru fase ditu. Lehenengo urratsa haurren elikaduran oinarritzen da, bi **mezuz** baliaturik: «Eman zeurea» guraso euskaldunei zu-

zendua eta «Dales lo que no tienes» erdaldunei zuzendua.

Euskara, **berezko elikagaia**

Bigarren faseak gurasoak hartzen dituen kontuan, guraso euskaldunei, **gomen**-dio hau eginez «Zeuk hartu» eta erdaldunei berriz, «Tómatelo tú» esanez. Bigarren fase honek eragin berezia izan nahi du azken hauengan.

Hirugarrenak klaseak izango ditu oinarri. Hauek urria eta ekaina bitartean emango dira eta ez dira euskarazko ohizko klaseak izango, baizik eta gurasoen eta haurren arteko harremanak euskaraz izan daitezen **bideratutakoak**, klase praktikoak, alegia. □

ELIKADURA.— Alimentación.

OREKA.— Equilibrio.

GAINDITU.— Gaitia hartu. Superar.

OSAGARRI.— Complementario.

GARATU.— Aurrera eramán, burutu.

MEZU.— Mensaje.

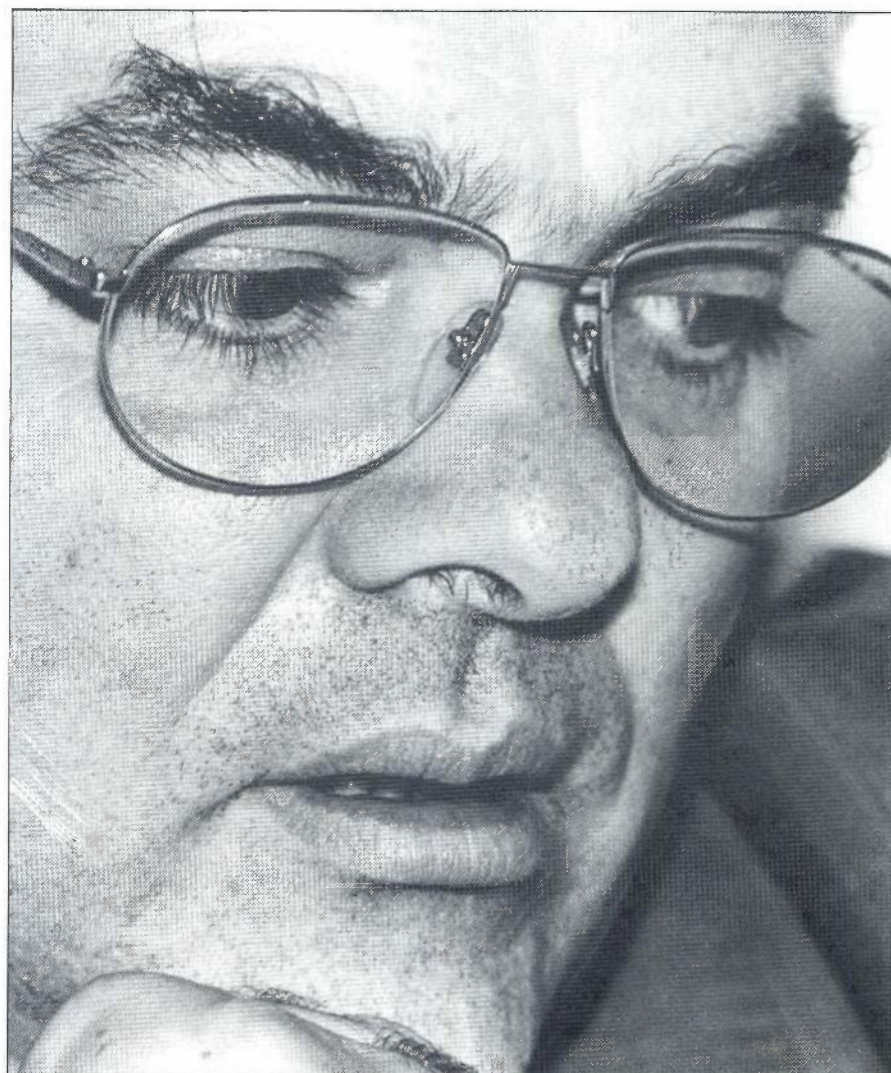
GOMENDIO.— Aholkua. Recomendación.

BIDERATU.— Zuzendua, emana.

KIKO CABALLERO: «ETORKIZUNEKO KIROLA PILOTA DA»

③ Azaroan pilotaren munduko txapelketa izango da Cuban. Eta bi urte berri Bartzelonan izango dugu, baina exhibizio gisa. Oraindik ere exhibizio gisa.

Hilzoriam dagoen kirola batek nekez lortuko bait du joko olimpiko izatea. Hori ederki asko daki Euskal Herriko Pilota Federazioko buruak, Kiko Caballerok. Nafarroako seme hau **pilotari-ohia** da, eta oso kezkatuta dabil gure kirolaren egoera dela eta. Ez ditu jada herrietan gazte-
txoak pilotan jolasten ikusten, pilotari profesionalak nahiko edadetuak dira; apenas dagoen kimu berririk; frontoietan ikusleak ere ez dira gazteak; materiala oraindik homologatu gabe dago... Arazo gehiegi. Baina pilotaren alde lan egiteko gogo bizia du K. Caballerok, sendabiderik onena ezartzeko gogo. Eta horren adibide da Euskal Herriko Ikastolen Federakuntzarekin sinatutako akordioa.

ARGAZKIAK: X. ELGEZABAL

HABE.— Nolakoa da ikastolekin sinatu duzuen hitzarmen hori?

KIKO CABALLERO.— Erantzun aurretik, nik uste pilotaren egoeraz

hitz egin behar dela. Pilotari izan garenok **gure kasa** ikasi dugu, eta gu baino zaharragoak pilotan ikusi izan ditugulako. Baina hogeitaz hona, eta kanpotik etorritako kirolak nagu-

HILZORIAN EGON.— Hiltzeaz edo agonian egon

PILOTARI-OHI.— Ex-pilotari. Era berean: emazte-ohi, errege-ohi, lehendakari-ohi.

GURE KASA.— Gure kabuz, gure gisara. **NAGUSITU.**— Gailendu, goia hartu.

Pilota hil ala biziko egoeran dago»

situ direlako, pilota baztertua geratu da, eta bere berezko lekutik ateratzen dute, ikastetxeetatik, ikastoletatik... Pilota gurea denez, instituzioek uste zuten berez iraungo zuela, eta ez da inolako planifikaziorik egin. Gaztetxoek ez dute pilotan jolasten ikusi eta, ondorioz, beraiek ere ez dira aritu, eta ez dira zaletu. Eta zaleztzen ez badira, nola joango dira pilotalekura? Horregatik dira edade-tuak frontoietako ikusleak. Eta pilota-eskolak geratzen dira bakarrik, nik «indiar erreserbak» deitzen diet. Hor gizon saiatu bat edo beste ibiltzen da buru-belarri pilotari eutsi nahian, handik eta hemendik orduak atereaz. Asko zor dio pilotak gizon horiei. Eskola horietako mutikoak, normalean behintzat, beste kiroltararako balio ez dutenak dira. Pilota hil ala biziko egoeran dago, eta egoera horri buelta eman behar zaio. Pilota ez da edozein kirola, gure kulturaren zutabe nagusienetakoa da.

Pilota Federazioak ikastoletako eta eskola-tailerretako kirol irakasleak koordinatuko dituen koordinatzaile bat jarriko du. Aurtengo ikasturtean Gipuzkoan egingo da saioa, eta gerora, Araban eta Bizkaian eta, ahal bada, ikastolen federazioen baitan dauden lurralde guztietan. Guk behar den material didaktiko guztia eskainiko dugu, pilo-

Pilota ez da edozein kirola. Gure kulturaren zutabe nagusienetakoa bat da»

tak, bideoak... Eta hori ikastorduen barruan egingo da. Agian, gerora, pilota asignatura bihurtuko da. Hamabi urte bete arte eskuz arituko dira, eta, gero erabakiko dute eskuz jokatzen segitu nahi duten ala palaz... Pilotari on-onak ez dira asko aterako, baina zaletasuna sortzen ari zara haurrei beren herriko kultura ezagutaraziz. Ni horregatik ari naiz lanean, kulturarengatik.

Neskak ere pilotan

H.— Hamabi urte bete arte eskuz bakarrik jokatuko dutela diozu. Zer-gatik eskuz bakarrik?

K. C.— Bai. Gutxi gorabehera hamabi urte bete arte. Nik pilotari-ohi bezala hitz egiten dizut. Hamabi urte arte ona da eskuz bakarrik aritzea, horma baten aurrean egin behar diren mugimenduak ikastea... Unibertsitatea ikertzen ari da noiz arte den komenigarria umeak eskuz bakarrik egitea. Ikerketa horiek bukatu bitartean, hamabi urtetan jarri dugu mugagutxi gorabehera.

H.— Zuk esana da neskak ere hasiko direla pilotan. Baina zuk uste duzu eskuz arituko direla?

K. C.— Bai. Noski! Nik uste dut batez ere neskak hasiko direla pilotan. Eta, gainera, neskak hastean mutilak errazago animatuko direla. Pilotak oso bigunak izango dira, oso atseginak, ez dira minberak izango, karamuko izeneko larrua erabiliko da. Federazioak haurren eskura egokitzen den pilota homologatuko du. Eta eskola-umeek trapuzko pilotak egiten ere ikasiko dute... Lehen-go batean izen handiko mediku batekin egon nintzen, eta esaten zidan pilota dela umearen psikomotritza-

tea hobekien garatzen duen kirola. Gorputz osoa mugitzen duzu, eten-gabe pentsatzen egon behar duzu, baina etengabe, arerioak pilota nora botako dizun.

Bestalde, pilota, tenisa eta golfak bezala, etorkizun handiko kirola da. Egun jendea bakarkako kirolak jotzen ari da. Gizabanakoa sekula baino gizabanakoagoa da.

Materiala homologatu beharra

H.— Gaur egungo pilotak biziegiak dira.

K. C.— Bai. Jende guztiak daki enpresak dirua irabaztera bakarrik daudela jarriak. Zaletuak ikuskizuna maite du, baina enpresek dirua ira-

IRAUN.— Durar, aguantar.
ZALETU.— Afizioa hartu.
BURU-BELARRI.— Ahaleginean, su eta gar, jo eta ke.
ZUTABE.— Eustaga, Columna.
BAITAN.— Mendeen, barnean.

HORMA.— Pareira.
ZUK ESANA DA.— Zuk esan zenuen.
MINBERA.— Min ematen duena.
KARAMUKO.— Badana.

ETENGABE.— Gelditu gabe, kedarik gabe.
ARERIO.— Kontrarioa.
GIZABANAKO.— Indivíduo.
IKUSKIZUN.— Espectáculo.

«Zaldi-lasterketetara joaten zarenean ondokoak jakiten al du zenbat diru jokatzan duzun? Ez. Dena informatizatuta dago».

bazi besterik ez dute nahi. Eta horregatik, erdi-boteko pilotak izan ordez, oraingoak behin botea emanez gero, hiruzpalau kuadro joaten dira atzera, eta pilotariaren buru-gainetik, baina oso gainetik, pasatzen dira. Norbaitek esango du oraingo hariak ez direla lehengoak bezalakoak, goma-latex-a desberdina dela... Aitzakiak! Eta hori ez da eskuzkoan bakarrik gertatu, palazkoan, eta nik prozesu guztia ezagutzen dut, ere bai. Nik profesional bezala hitz egiten dizut. Zergatik egin dute hori en-

presek? Partidu batean tanto asko-gatik galtzen ari denak partiduari buelta emateko. Horrela apostuak gehiago izango dira, ikusleak gehiago jokatuko du. Enpresek apostuen bidez ateratzen dute dirua bakarrik. Eta probintzietako federazioak arlo horretan enpresen esanetara makurtu dira afizionatu-mailan profesionalei dagozkien pilotak ezarriz. Eta ez dute materiala homologatu.

H.—Eta pilotariek ez al dute hitzik guzti honetan?

Egun jendea bakarkako kiroletara jartzen ari da»

K. C.—Pilotariek gurean gaur egun ez dute ia deus ere egiten enpresen aurrean beren eskubideak defendatzeko. Beharbada enpresariak enpresak krisian daudela esan dietelako. Pilotariak bere eltzear salbatu nahi du, eta kitto. Hori oso eroso da, baina hori ez dago elkartasun-izpirik ere. Pilotariek ez dakite zein den beren egitekoa pilotaren alorrean, kontzientzi falta izugarria dago. Datozen belaunaldietan pentsatu behar da, zuk kirola hori nola utziko diezun seme-alabei, zuk eskuratutako lorpenak ere izan ditzatela.

Apostu-sistema zaharkitua

H.—Uste al duzu apostuek, egun egiten diren bezala, luze iraungo dutela?

K.C.—Zaharkitua dago apostu-sistema hori. Garai batean, dirua zuenak egiten zuen apostu, eta gus-tatzen zitzaion berak nola dirua jokatzen zuen jendeak ikustea. Gaur egun ez: inork ez du nahi zenbat diru jokatzen duen ondokoak jakitea. Zaldi-lasterketetara joaten zarenean, ondokoak jakiten al du zenbat diru jokatu duzun? Ez. Dena informatizatuta dago. Pilotalekuak egokitu egin behar dira, eta atseginak bihurtu. Eta ez gizonezkoentzat bakarrik, baita emakumezkoentzat ere. Jokatzeko era ere aldatu egin behar da. Tradizioaren izenean esaten da tantoa egiten duenak egiten duela sakea. Hori ez da egia. Orain 55 urte jokoka jokatzen zen, tenisean bezala. Gaurko sistema enpresek in-

MAKURTU.—*Inclinarse.*
ELTZE.—*Lapikoa, janaria.*

EROSO.—*Cómodo.*
ELKARTASUN-IZPI.—*Elkartasun-apurra*
BELAUNALDI.—*Generación.*
ZAHARKITU.—*Zaharria.*

«Gaztetxoek trapuzko pilotak egiten ikasiko dute».

posatutakoa da. Ari gara beste sistema bat martxan jartzen. Pilotari batek bi aldiz segidan egiten du sakea, berdin dio tantoa nork egiten duen. 39 tantotara iritsita **biren aldea** ez badago, 41 egin arte jokatzen dute, eta 44era iritsita, partidua berdindua badago, 45. tantoa egiten duenak irabaziko du. Gaurko sistemarekin sakatzen duenari erraztasun handia ematen zaio.

H.— Publizitateak ere pilotaren arloan gehiago sartu behar du.

K. C.— Ezin dugu arlo horretan baztertuta utzi pilota. Baina muga batzuk ezarri behar dira. Nik, esaterako, ez dut alkohola eta tabakoaren publizitaterik sartzerik nahi.

H.— Azaroan mundialak izango dira. Zer diozu horretaz?

K. C.— Zaila izango da, baina Federakuntza honen asmoa Euskadik nazioarte-mailan nazio gisa jokatzea da. Hori bidezkoa da, gure kirola bait da, ez da Espainiako Federakuntzaren kirola. Exibizio-moduan erremontean, joko-garbian eta palkan jokatuko dugu Euskadi bezala. Ohizko jokatzeke moduak, pala, erremontea... desagertzen ari dira mundialetik, eta Ameriketako jokatzeke erak, frontenisa eta, nagusitzen. Hori pilotari indarra kentzea da.

H.— Txus Iriondok Nazioarteko Federakuntzako buru izateari utziko al dio?

K. C.— Baliteke federakuntza horren **egoitza** Euskal Herrian ez egotea hemendik aurrera: arrisku hori badago. Beharbada Alberto Cortina asturiarra izango da Iriondoren ordezarri dena. A. Cortina Espainiako Federakuntzako buru izana da. Tradizioz lehendakaritza Euskal Herriko norbaitek izan du eta, aldaketa hori gertatuz gero, Euskal Herriko **asmoak** ez lirateke Nazioarteko Federakuntzan islatuta egongo. Gu oso kezkatuta gaude, eta ahalegin guztiak egingo ditugu aldaketa hori gerta ez dadin. Eta, gertatuko balitz, ez genioke Cortinari laguntzarik eskainiko, eta beste bide alternatibo bat aurkitu beharko genuke Nazioarteko Federakuntzan **esku hartze**ko. □

BIREN ALDEA.— *Diferencia de dos tantos.*

EGOITZA.— Sede.
ASMO.— Nahia, guraia, desioa.
ISLATU.— Ispilatu. Reflejar.
ESKU HARTU.— Parte hartu. Participar.

LAROUSSE TXIKIAREN HANKASARTZE HANDIA

①Hiztegi honen argitalpen berriak, bi **onddo pozoitsu** —amanita phalloides eta amanita virosa— jateko onak direla **dio**. Berrehun eta berrogeitamar ikasle liburudendaz liburudenda dabilta **oker** hau **zuzentzen**. Onddo hauen argazkiaren oinean «pozoitsua» jartzen ari dira.

EMANGO AL DIDAZU DIRU GEHIAGO?

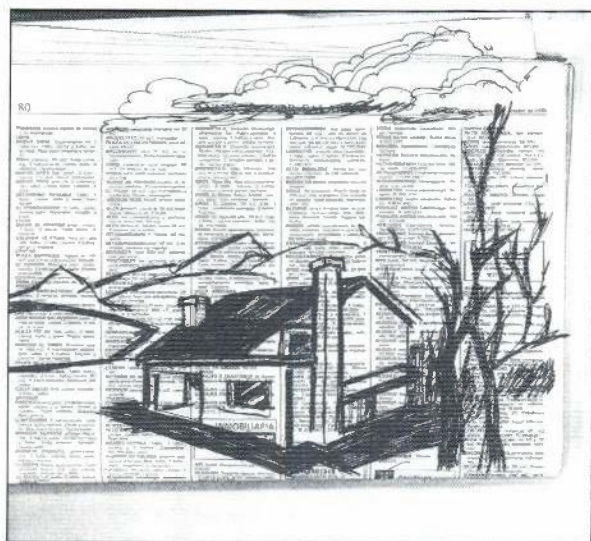
②Egunero-egunero laurehun senarrek **jipoia** hartzen dute euren emazteek emanda Liman, behar hainbat diru etxera ez eramateagatik. Dirudienez, «bidean galtzen zaie» dirua gizonoi. Bai. Etxera bideko tabernetan edo emagalduekin gastatzen bait dute soldata. Poliziaren esanetan, komisaldegietan jasotzen diren **salaketen** %40a mota honetakoa izaten da.

ONDDO.— Perretxikoa. Hongo.
POZOITSU.— Edentsu. Venenoso.

DIO.— Dice.
OKER.— Hutsegitea. Error.
ZUZENDU.— Corregir.
OIN.— Pie.

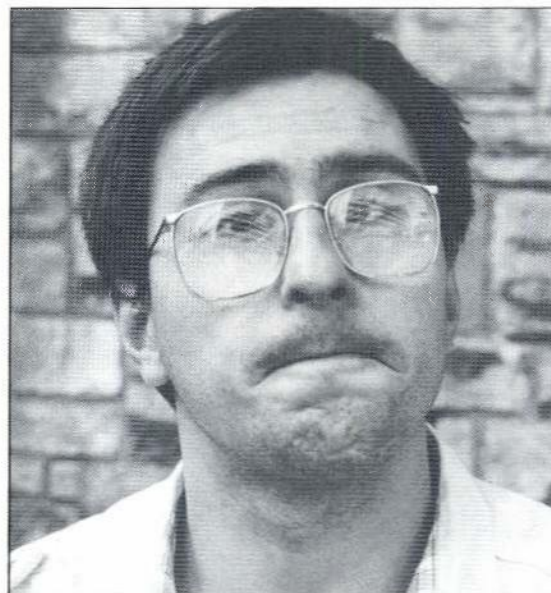
JIPOI.— Hebaindua, egurra. Paliza.
SALAKETA.— Denuncia.

ALOKATUTAKO PISUAK ALOKATU

②Iruzurgileak pisu bat hartzen du errentan. Handik egun batzuetara iragarki bat jarriko du egunkarian pisu bat alokatzen duela azalduz. Ahalik eta jenderik gehienari pisua alokatzen saiatuko da eta aldeaz aurretik bi hilabeteko errenta eskatuko die pisua hartu berri dutenei. Bi egunez berak pisuan jarraitu behar duela esango die, eta diruarekin alde egingo du.

Kontuz ibili pisua alokatzeko asmoa baduzu!

ARGAZKIAK: X. ELGEZABAL

MIOPIA ETA ADIMENA

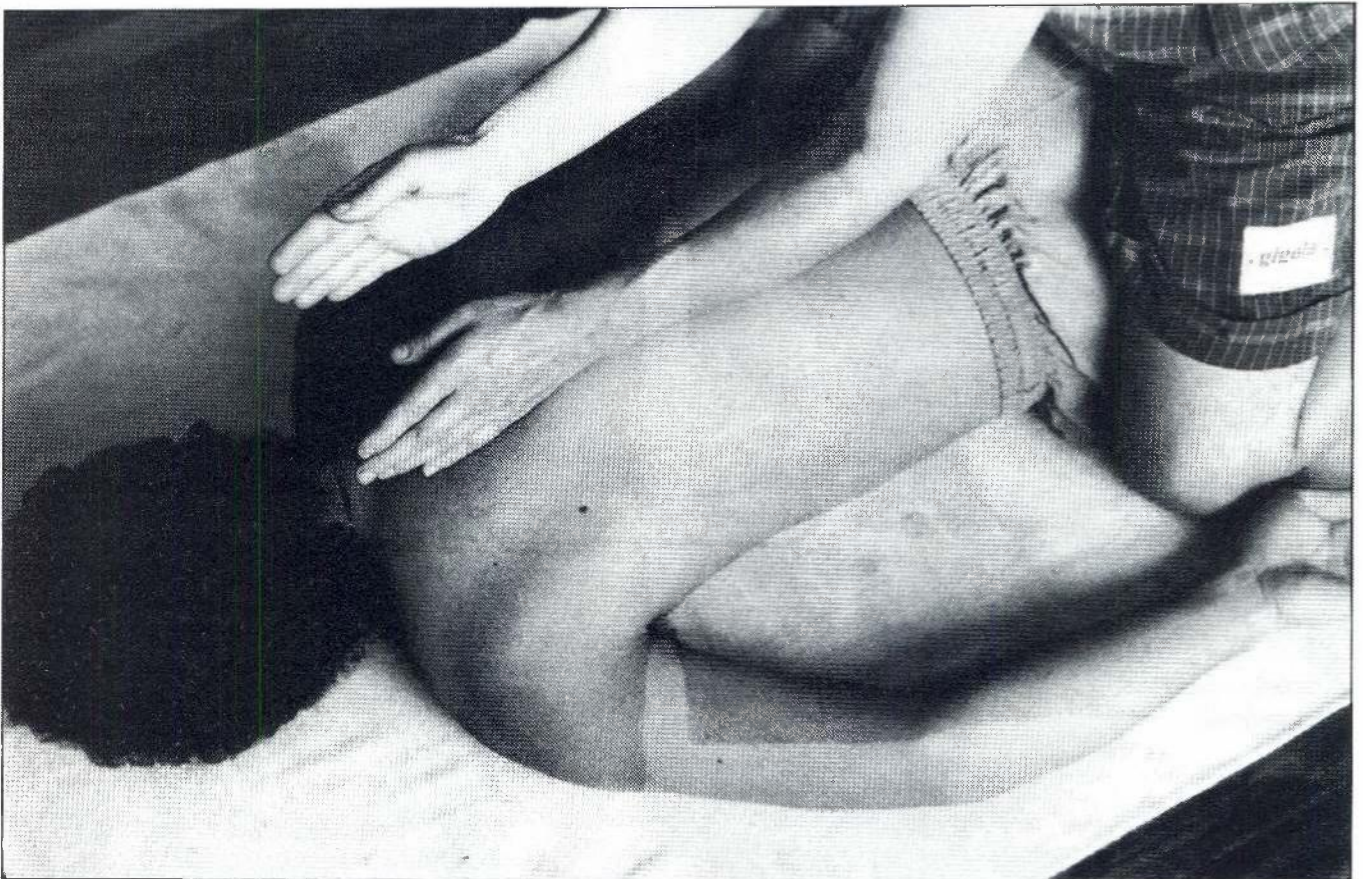
②«Pitagorin» **betaurrekodun** haren irudia datorkigu burura horrelako izenburu bat irakurtzen dugunean. Bernardette Modell, Londoneko University Collegeko medikuak azaldu duenez, hamar urte baino gutxiagoko umeengan miopia oso lotua dago **adimenarekin**. Modellek aurkitu du miopia sortzen duen genea aldatzeak eragina izan dezakeela haurraren adimenean.

ALOKATU.— Errentatu. Alquiler.
IRUZURGILE.— Tramposo(a)

BETAURREKODUN.— Antiojoduna.
ADIMEN.— Inteligencia.

Egungo bizimodua dela medio, masajea ere sendabide

OSASUNA MASAJISTAREN ESKUETAN

ARGAZIAK: GEMA M. ARRUGAETA

Sufritzen duenak behazun-xixkuan arazoak izateko arrisku gehiago du.

3Azken hamar urteotan masajearen kontzeptua oso aldatu da. Elitista izatetik arrunta izatera pasa da, luxu izatetik behar izatera. Pelikulek azaltzen ziguten irudi tipiko eta topikoa –masajista indartsuaren eskuak emakume ederraren bizkarrean gora eta beheara– gaur egungo kamiletatik urrun dago. Nahiz eta estetika eta errelajaziorako masajeek ere bizirik dirauten terapeutikoak nagusitzen ari zaizkie.

Jose Miguel Fernandez ere estetika-masajeen bitartez sartu zen askoz zabalagoa den mundu honetan eta gaur egun osteopatiaren arloan murgilduta dago.

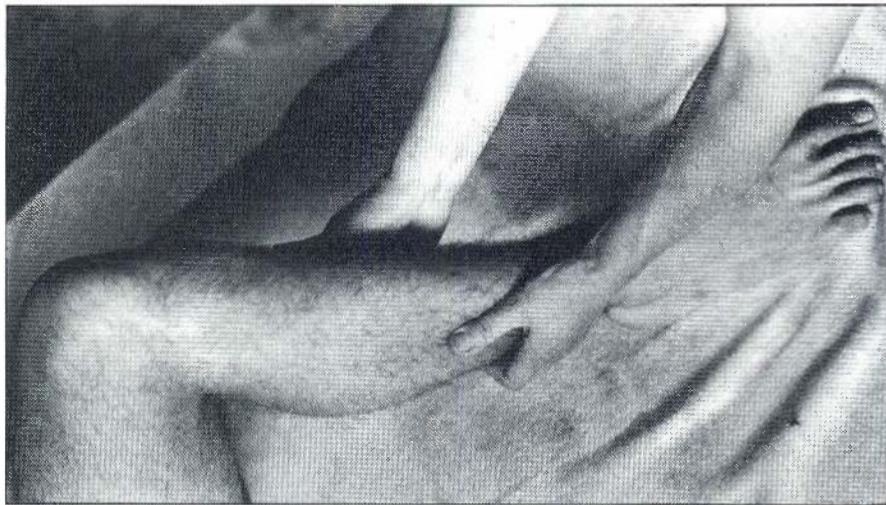
Masajeak, izenak dioen bezala, «amasar = ore egin» esan nahi du, osteopatiak, berriz, eskuen presioa du oinarri. Geldi gaudenean ere hezurak, giharrak eta organoak mugitu egiten dira eta osteopatak mugimendu horiek ezagutzen ditu eta,

horiei jarraituz, «gaitz-giltza» deitzen dutenera heltzen da, hau da, gaitzaren jatorrira edo mina ematen duenera. «Etxeko iturria irekita uzten baldin baduzu, etxera itzultzean dena uretan aurkituko duzu eta ez da nahikoa izango lurra lehorteza, aurretik iturria itxi beharko duzu eta gero lurra lehortu. Ba, beste horrenbeste gertatzen da gure gorputzarekin ere: 'gaitz-giltza' aurkitu beharra dago eta hau 'itxi' lehenen». Adibide honen bitartez argi asko

SENDABIDE.– Botika, erremedioa.
BEHAZUN-XIXKU.– Vesícula biliar.
ARRUNT.– Ordinario.
URRUN.– Urruti, aparte.
DIRAUTEN.– Irauten duten.

MURGILDU.– Barruraino sartu.
GIHAR.– Músculo.

JATORRI.– Sorrera, sorburua. Origen.

Masajeak «amasar=ore egin» esan nahi du; osteopatiak, berriz, behatzen presioa du oinarri.

Emakumea gizona baino gehiago arduratzen da bere gorputzaz

azaltzen digu Jose Miguelek zein den osteopataren egitekoa.

Txikitatik hasi

Gaur egun pazienteen kopurua ugaltzen ari da eta ez dirudi moda-kontua denik, behar-kontua baizik: garai batean baino arazo fisiko gehiago ditugu eta jendeak ere gehiago sufritzen du. Bestetik, garai batean baino hobeto ezagutzen dugu geure gorputza eta ondo zaindu nahi dugu.

Bizimoduaren ondorioz, gero eta haur gehiagok jo behar izaten du masajistarengana bizkarrezurra okertzen ari zaiolako. «Umeek ordu asko pasatzen dituzte eskolan, eta ez dakit nola aldatu dituzten garai bateko pupitreak, mahai haiek 45ko inklinazioa zuten eta ez zituzten umeak mahai gainean makurtzera behartzen. Oraingoak ez dira anatomiaren aldetik batere aproposak eta aulkiak ere umearen luzerara egokitu beharko lirakeke».

Gizon baino emakume gehiago joaten direla beregana azaldu zigun Jose Miguelek. Badirudi emakumea gizona baino gehiago arduratzen dela bere gorputzaz: «gizona gehiago kezkatzen da eta ez du ezer egiten». Bestalde, adin jakin batekin –menopausiaren aurretik– emakumeak aldaketa hormonalak jasaten ditu eta gehiago zaindu behar izaten du.

Arropa eta arazoak «erantzi»

Masajistaren aurrean biluztu egin behar izaten da, honek bere lana egin ahal izan dezan. Eta badirudi, larrugorritan gelditze horrek buruz ere biluzten lagundu egiten duela. Hasieran pazienteak lotsatu xamartua egoten da ezezagun baten aurrean biluztu behar duelako, «baina, hasierako egoera hori gaintitzen duenean, psikikoki ere biluztu egiten da eta bere arazoak kontatzen dizkizu. Gainera, gorputz eta psikearen arteko lotura estua denez, horrelako korapiloen berri izateak asko laguntzen du gaitza sendatu ahal izateko. Askotan gorputzeko gaitza arazo psikiko baten isla bait da».

Jose Miguelek azaldu zigunez, sufritzen duen jendeak, esate bate-

Askotan, gorputzeko gaitza arazo psikologiko baten isla da

rako, behazun-xixkuan arazoak izateko arrisku handiagoa du, sufritzen duenaren bilisa lodiagoa delako eta behazun-xixkuak ez duelako behar bezala funtzionatzen. Guzti hau dela eta, erreakzio harrigarriak ikusi izan ditu Jose Miguelek bere pazienteengan: «Behin gizon bat biraoka hasi zitzaidan. Ni berehala konturatu nintzen gizon hark ez zuela ezer nire aurka, masajeak eragindako erreakzio bat besterik ez zela. Gero kontatu zidan gaztetan apaizgaitegi batean egon zela eta errepresio handia jasan behar izan zuela. Sufri-mendu horrek tentsio fisikoak ekarri zizkion eta nik emandako masajeak bilisaren isurtzea eragin zuen, erreakzio hori sortuz».

Intuizioa lagun

Kaleko jendeak masajea mekanikoa dela uste du, baina ez da hala; intuitiboa gehiago da mekanikoa baino, nahiz eta teknika batzuk baidauden. «Pertsona bakoitza mundu bat da eta ikutzen ari zaren gorputzak zuzentzen dizkizu eskuak».

Baina ez pentsa gauza horren erraza denik, gorputzak gidatzen bazaitu ere, masajea lan nekoso da. Osteopatiaren kasuan kontzentrazio handia behar da gorputzaren mugimenduak igartzeko, eta honek energia asko kentzen dizu. «Niri gertatu izan zait hirugarren pazientearekin jarraitu ezin eta gainontzeko zita guztiak beste egun baterako utzi behar izatea aurreko pazienteak zeharo hustu nauelako».

TXIKITATIK.— Umetatik, haurtzarotik.
BIZKARREZUR.— Columna vertebral.
MAKURTU.— Inclínarse.
LUZERA.— Estatura.

BILUZTU.— Larrubizik jarri, larrugorritu.
LOTSATU XAMARTUA.— Un poco avergonzado.
KORAPILO.— Arazoa.
ISLA.— Errainua, Reflejo.

BIRAOKA.— Maldizioka, arreguka.
APAIZGAITEGI.— Seminario.
ISURI.— Derramar, secretar.
NEKOSO.— Nekagarria.
IGARRI.— Antzeman, ezagutu.
ZEHARO.— Erabat, arras.

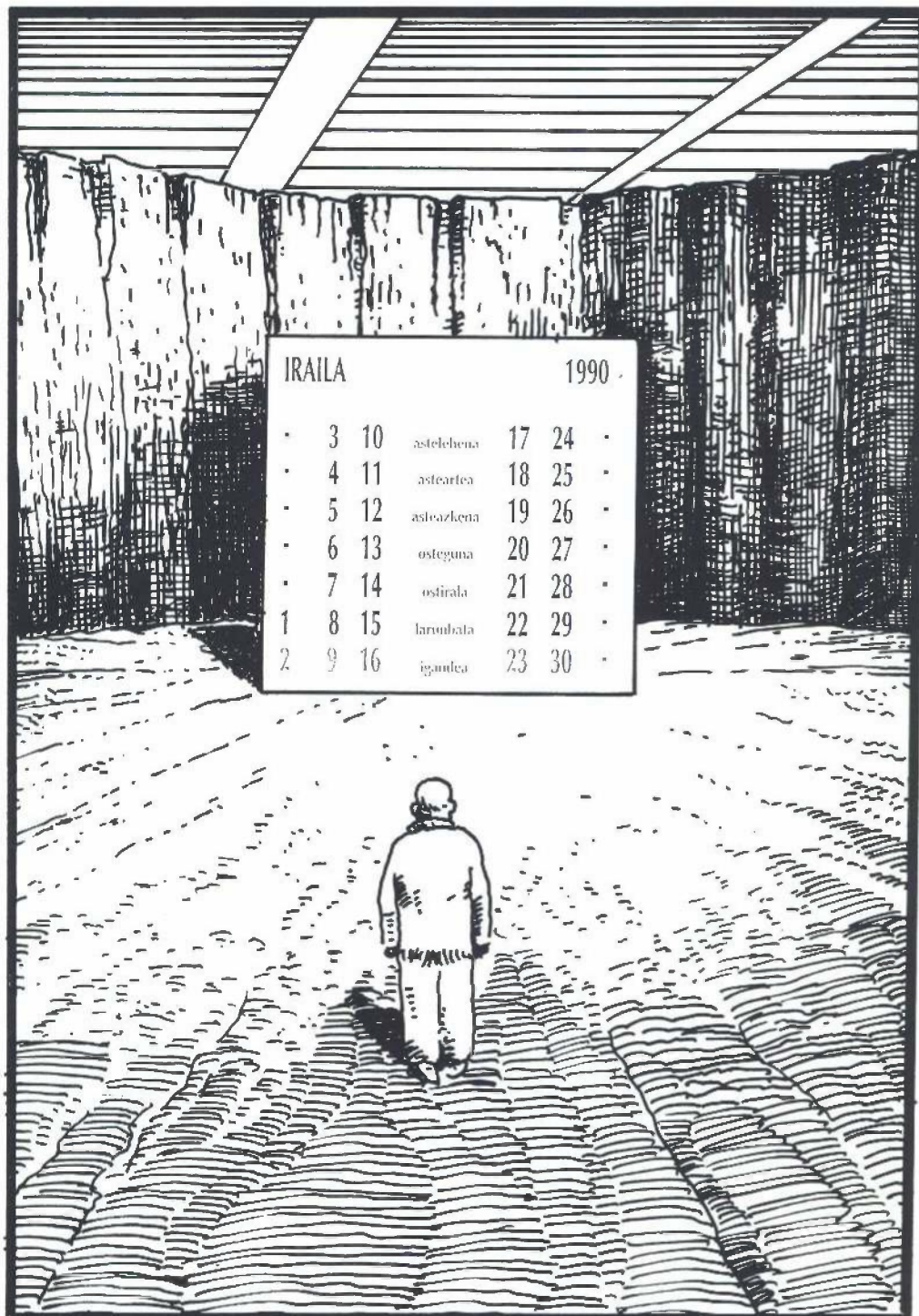
URTEAK ETA DATA

③ Oraingoan, datak nola idatzi behar diren argitzen saiatuko gara.

Horretarako, lehendabizi, urteak idazten jakin behar dugu eta, gero, datak idazteko moduak ikasi.

Gure asmoa, euskaraz zuzen eta egoki idazteko **argibideak** ematea da.

Artikulua poliki-poliki irakurri, eta ea okerrik gabe burutzen duzun azkenean ipini dugun ariketatxoa.

DATA.— Fecha.
ARGIBIDE.— Instrucción, información.

Urteak idazteko hiru moduok erabil ditzakegu:

1.- 1920: Mila bederatziehun eta hoge (bakarrik dagoenean).

2.- 1920a: Mila bederatziehun eta hogeia (perpausaren barruan).

3.- 1920garrena: Mila bederatziehun eta hogeigarrena.

Data osorik ipintzen dugunean, urtea adierazten duen zifrari -ko erantsiko zaio zuzenean eta **tarterik** gabe, -en hilabeteei eta -an egunari. Adibidez: 1993ko otsailaren batean (1993-2-1ean).

Eskutitzetan eta, NON kasuan jartzen da eguna. Esaterako:

- Markinan, 1990eko maiatzaren hamahiruan.
- Markinan, 1990-5-13an.

Zenbaki eta atzizkiaren artean, nahi izanez gero, ez da ezer ere jartzen. Baina, «1993ko» idatzi beharrean «1993.ko» jartzen bada «-garren» adierazteko, kontsonantez bukatu eta «e» falta denez gero, gaizki idatzia dago. Honela idatziko dugu: «1993.eko» (edo «1993.go», edo «1993.ean»).

Urtea izendatzerakoan, azken zenbakia kontsonantez edo «au» diptongoz bukatzen bada, loturazko «e» bat jarriko dugu. Adibidez: 1981eko/1981ean, 1984eko/1984ean, 1985eko/1985ean...

Bestalde, hila eta eguna bakarrik azpimarratu nahi direnean, bi modu ditugu. Esaterako: abuztuaren 20a/abuztuak 20 (beti zerbaiten aposizioan eta kasu-markarik hartu gabe).

Azkenik, hilabeteko lehenengo eguna denean, bi modutara esan daiteke: ekainaren bata edo ekainaren lehena.

Esandakoa kontuan hartuz, eta ondorengo datak ikusirik, erabaki ezazu zeintzuk dauden ongi eta zeintzuk gaizki.

- 1.- 1993ren otsaileko hogeitamar.
- 2.- Audio, 1986ko maiatzak hogeian (gutunetan).
- 3.- Altsasun, 1963-6-20.
- 4.- 1984ko urtarrileko hoge.
- 5.- 1989.ko irailean etorri zen.

SOLUZIOAK

- 1.- 1993ko otsailaren hogeitamar. 2.- Audio, 1986ko maiatzaren hogeian. 3.- Altsasun, 1963-6-20an. 4.- 1984eko urtarrilak hogei. 5.- 1989.eko irailaren etorri zen.

TARTE.- Espacio.

EUSKAL ZINEAREN GUDARIAK, ORAINDIK ERE LORALDIAREN ZAIN

«Loraldia» filmea. Oscar Aizpeoleak zuzendua eta Angel Amigok ekoiztua.

③ Ohizko eta derrigorrezkoa denez, Euskal zineak pasa den Donostiako Zinemaldian izan zuen ispilu eta erakustoki. Oscar Aizpeoleak eginiko «Loraldia» eta Jose Mari Tuduriren «Santa Kruz, apaiz gerrilaria» «Zabaltegi» sailan izan ziren ikusgai. Hala berean, hemengo zineak izan zuen egun berezia. «Eusko film», industria eta arte zeluloidetakoak, aurrera ateratzeko azken aurreko saioaren aurkezpena gertatu zen bertan. Era berean, 24 ordu-tan zehar, etengabe «Anonimoa», «Santa Kruz», «Loraldia», «Crónica del descubrimiento del Viejo mundo por Kayum Maax» eta hiru laburmetraia, Bajo Ulloaren «Bitoren

erreinua», Koldo Azkarretaren «Hitchcock. Eskegitako zubian» eta Lourdes Banuelosek buruturiko «Lolaren ordua» aurkeztu ziren ostiral batez.

Itxura, bai, badu, baina makal eta ahuldurik dabil hemengo zinea, bertakoek eta kanpokoek egina.

Polit, polit, politegia....

Oscar Aizpeolea da «Loraldia» filmearen zuzendaria. Jaiotzez argentinarra bada ere, aiton-amonak euskaldunak zituen, Zeraingoak. Filmea sustrai, erro, oroipenen bila abiatu zaigu Arjentina eta Euskadiren ar-

tean ekoiztutako lan honetan. Tama-
lez, Oscarrek ez dauka zer kontatu-
rik eta irudiari darion indar eta poe-
siarekin gehiegi fidatzen da. Lasti-
ma! Edertasuna gozoezia eta hutsa
denean, itsusitu egiten da eta barre
eragiten du. Zuzendaria saltoka da-
bil oraina, iragana eta geroaren tar-
tean, pertsonaiak hor nonbait ahaz-
tuta, aurkeztu dizkigun gizon eta
emakumeak kostata ere hezurmami-
tu gabe.

***Itxura, bai, badu, baina
makal eta ahuldurik
dabil hemengo zinea»***

DERRIGORREZKO.— Beharrezkoa, ezin-
bestekoa.
ERAKUSTOKI.— Lugar de exposición.

BURUTU.— Egin, gauzatu. Realizar.
MAKAL.— Ahul, motel, geldo.
SUSTRAI.— Zaina, erroa. Raíz.
OROIPEN.— Oroitu)+pen. Recuerdo. -PEN
atzizkiak ekintza adierazten du. Esate bate-
rako: oroitzapen, iraupen, luzapen...
ABIATU.— Martxan jarri.

EKOIZTU.— Produzitu.
TAMALEZ.— Zoriturrez, damurik. Lamenta-
blemente.
ITSUSITU.— Zafartu. Aurkakoa: edertu,
apaindu.
HEZURMAMITU.— Dar consistencia.

«Crónica del descubrimiento del viejo mundo por Kayum Maax» filmea.

Irudietan, soroak, loreak, begirada sakonak... alferrik. Politegia, hutsesia... Antzesleei izugarritzko herronka bota die; laztan bakoitzean, ukitu bakoitzean, esaldi bakoitzean, sentimendu bat (edo bi, edo hiru) azaldu beharra alegia. Zer gertatuko da bai malkoak bai irribarreak, bai bihozkada horiek azalekoak badira?

Beste akats bat, gainditu ezina, «Loraldia»n dena garbiegi, berriegi agertzen da. Jantziak eta kotxeak, altzariak eta... filmerako eginak izan bailiran, hilak, erabili gabekoak...

«Loraldia», tamalez, edozein kanpotarrek egin lezaken euskal erretratu folkloriko eta kostunbrista.

Santa Kruz; koldar alena

Jose Mari Tudurik, ausardiaz eta kemen osoz «Bigarren karlistadaren

kronika» aurrera atera zuenak berak, «Santa Kruz apaiz gerrilaria» aurkeztu zigun. Bere hitzetan ez zen «karlistei buruzko beste filme bat XIXgarren mendean errotu eta iradokiz, pertsonaia bitxi bati hurbiltzeko saiakera baizik». Aldi berean, «Santa Kruz», western antzeko pelikulatzat jotzen zuen egileak. «Akzioa badago, amodiozko istorioa, zirrara». Nire irudiko, indarra falta izan zaio Tuduriri.

Ezer gutxi balio dute izkutaturiko sekretuek; ikusten denak salbatzen du filmea edo hondora botatzen. Eta Santa Kruz horri adorea falta zaio irudietan, kamararen mugimenduetan. Adorea eta trebetasuna istorioak ahal denik egokien kontatzeko, lilura sortarazteko. Gustoz ikusten bada ere, hain dira meheak eta estuak Santa Kruz, apaiz gerrilari horren zine-dohaiak!

Loraldia, tamalez, edozein kanpotarrek egin lezaken euskal erretratu folkloriko eta kostunbrista

Hortxe, nire ustetan, euskal zinearen egoera larritxoa, ausardiarik ez eta oraindaino aintzinako ohiturei eta «estampita»ri lotu nahi leloa. Etorriko diren tituluek hautsiko ahal dituzte lokarri gordin horiek.

Portzieto, bihurrikeriak, ganberadak, filme modernoak behar-beharrezkoak ditugu. Noizko? Bai, badakit, «Anonimoa» adar jotze galanta izan zen, baina nik neuk, arras nahiago. □

Begoña Del Teso

ANTZESLE.— Antzes(tu)-le. Aitor. -LE atzizkiak egilea adierazten du. Adibidez: erosle, ikusle, irakurle...

HERRONKA.— Desafío.

LAZTAN.— Musua, fereka. Beso, caricia.

MALKO.— Lágrima.

IRRIBARRE.— Sonrisa.

BIHOZKADA.— Corazonada.

GAINDITU.— Garaitu. Superar.

ALTZARI.— Mueble.

KOLDAR ALENA.— Cobardé más que cobarde.

ERROTU.— Sustraitu. Enraizar.

IRADOKI.— Sugeri.

BITXI.— Delgarri, arraroa.

SAIAKERA.— Ensayo.

ZIRRARA.— Emoción.

HONDO.— Fondo.

ADORE.— Kemena, indarra. Coraje.

TREBETASUN.— Abildadea, ahalmena.

LILURA.— Encanto.

HAUTSIKO AHAL DITUZTEI.— ¡Ojalá rompan!

ADAR JOTZE GALANT.— Tremenda toma-dura de pelo.

ARRAS.— Zeharo, guztiz.

AHATEA, GIBEL HAUNDI HORI

③ Erromatarrak izan ziren ahate eta **antzararen** gibelak gehiegi hazi zituzten lehenak. Handik **mende** batzuetara frantsesek haien errezetak berreskuratu zituzten eta jaki hau mundu osoan zabaldtu. Azken urteotan, Euskal Herriko jateixetako kartetan ere gero eta gehiago zabaltzen ari dira pate, confit, foie eta antzekoak eta, puri-puriam dauden jakiak direnez eta mugaren beste aldean tradizio gehiago dutenez, guk Iparraldeko baserri batera **jotzea** erabaki genuen, nahiz eta alde honetan ere ahate eta antzarak hazten dituzten baserriak pixkanaka-pixkanaka ugaltzen ari diren.

Horrelako baserri batera heltzen zarenean, bertako kiratsak adierazten dizu non zauden: berrehun eta berrogeitamar ahatek dute errua. Arto artean dabilta gure presentziari inolako jaramonik egin gabe, etxeko txakurrak, gure kotxea hurbiltzen ikustean, zaunkaka hasi badira ere.

Maji etxekoandrea da, Donibane Garazin sortua, baina Arrutara ez-kondua, bere senar Jeanen herrira. Bi etxek osatzen dute Minaberrigaraytarren baserria: etxebizitza eta «lantokia» dei dezakeguna. Hor, kanpoan, ahate txikiak dabilta batetik bestera beti taldeka. Horrela bizi dira, libre, lau hilabete egin arte, baina ordura arteko askatasun ho-

Majiren helburua kalitatezko jakia lortzea da. Hona hemen emaitza!

rrek ez du beti iraungo eta hortik aurrera kaiolan iragango dituzte beren azkenengo hamabost egunak. «Gure etxean lau hilabetez bizi dira be-

Ahatearen pisuaren %10 pisatzera iristen da beronen gibela

AHATE.— Pato.
ANTZARA.— Oca.
MEÑDE.— Ehun urekoa. Siglo.

JO.— Joan.
KIRATS.— Usain txarra.

ZAUNKAKA.— Zaunka egiten.
IRAUN.— Durar.
KAIOLA.— Jaula.

re kasa. Beste baserritar batzuek, berriz, hiru hilabete egiten dituzte-nean kaiolan sartzen dituzte» dio Majik. Azkenengo egunetan taparik gabeko kaioletan biziko dira aha-teak, «kaiola batzuk handixeagoak dira eta horietan hogeitabosten bat ahate sartzen dira; beste batzuetan, aldiz, hamabosten bat» argitzen digu etxeakoandreak. Ondoren, Claudi-deri, seme nagusiari, inbutua nola erabiltzen den guri erakusteko eskatuz.

Ahate-arrak, mutuak

Bai. Halakoak izaten dira moulard arrazako ahate arrak: mutuak. Ez dute «kuarik» ere esaten oin-pal-madun hauek. Moulard arrazak du gibelik onena, nahiz eta haragi hobe-a duten arrazak badauden. Bestalde, arren gibela emeena baino hobe-a da, emearenak zainak bait ditu. Guk, arra eta emea nola bereizten ziren galdetu genion Majiri eta honek gal-dera batekin erantzun zigun «entzun al duzue 'kuarik' hor kanpoan? ba-da, hortxe dago kokka, arrak mutuak izaten dira». Ahateen artean ere emeak berritsu?

Jeanek Landetako baserrietan erosten ditu txitoak «azokan erosten dituzunean, batzuetan marrantatu egiten dira eta hil». Txikiak direnean, pentsuarekin hazten dituzte, pixka bat hazten direnean artoa ematen diete. Orduan kanpoan ibiliko dira ipurdiak astinduz arta-soroan barre-na lau hilabete egin arte. Gero gero-koak.

Oporraldi honen ondoren, kaiolen sartzen dituzte, lehen esan du-gun bezala. Hamabost egunez, egunean bitan emango zaie jaten, eta oraingoan bestelako janaria izango dute. Arto egosia, ahate-uri-na eta gatza nahastuta izango da eguneroko menua. Inbutuaz baliatzen dira Claude edo aita ahateari ja-ten emateko. Belaunen artean aha-tea hartu, eskuekin mokoa ireki, in-

20-25 kilo arto inguru jaten ditu ahate bakoltzak hamabost egunetan.

butua ezarri eta janaria goitik behe-ra sartu. Urina, ahateak artoa erraza-go irents dezan nahasten da eta ga-tza egarriak egon dadin eta gehiago edan dezan. Horrela, hamabost eguneko epe honetan, ahatea bos-ten bat kilo pisatzera helduko da eta gibelak kilo-erdia edo hartuko du.

Hamabostean behin hiltzen dituz-te ahateak «Hameka» izenpean ahate-produktuak saltzen dituzten Minaberrigaraytarrek. «Neguan as-tean behin ere hiltzen ditugu eskaki-zuna handiagoa izaten delako. Urte-sasoi horretan eta arrazoi beraga-tik, antzarak ere hazten ditugu» dio Majik. Ahateak hiltzeko ere inbutu-antzeko bat erabiltzen dute. Ahatea buruz-behera jarritz eta muturrik es-tuenetik honi burua atera araziz, ebaki bat egiten diote lepoan eta hortik odolustutzen dira. «Behin hori egin dugula, garbigailura eramaten ditugu ahateak, bertako ura 70 gra-dutan jarri eta ahateak sartzen ditu-gu gero lumak errazago kendu ahal izateko» guk atzetik jarraitzen dio-gula azaltzen digu Claudek. Hurren-go lana lumak kentzeko makinak egingo du eta honek utzitako luma-

txoak soplete antzeko batez erreko dituzte.

Izozkailutik lapikora, lapikotik latara

Ahateak ondo lumatu direnean izozkailuan sartzen dituzte. 80-100 ahate hiltzen dituzte aldiko, eta izoz-kailuek handiak behar dute izan. Egun batez uzten dituzte bertan «Hamekakoe» eta, hurrengo egu-nean, kirofano bat dirudien gela ho-rretan, altzairuzko mahai horren gai-nean ahateak zatitzeari ekingo dio trebeki Majik.

«Txerriarekin gertatzen den beza-la, ia dena aprobeztatzen da. Etxe honetan burua eta hankak botatzen ditugu, «karkaxa» ere bai. Beste ba-tzuek bai hankak eta bai burua sal-tsan jaten dituzte. Lumak ere lotara-ko zakuak eta lumazko jakak egite-ko erabiltzen dira, baina aurtan oso gutxi ordaintzen digute lumengatik» kexatzen da Maji. Kontserba egiten denari dagokionez, ahatearen izte-rra eta paparra –cuisse eta magre-ta-, ahate-urinetan egosten dira eta latetan sartu. Urinetan egosi eta kon-tserbatzeari «confita» deritzo. Pate hitzak ore esan nahi du, kasu hone-tan gibel, urin eta haragiz egina. He-gazti honen organorik preziatuena gibela da eta gibel soila da foie ize-nez ezagutzen dugun hura. Pre-zioak jakin nahiko dituzue, adibi-de gisa esango dizuegu ahate-he-gal eta izter bateko latak 75'70 libe-ra balio duela eta antzararena bada 98. «Délíce de la Ferme» izen tenta-garria daraman pateak 18'60 libera eta «bocatto di cardinale» den gibel soilak, antzararenak 152'70 libera eta ahatearenak 106 balio du 190 gramoko latak.

Badakigu hilaren erdian gaudela eta dagoeneko patrika nahikoa hus-tuta dagoela, baina noizean behin gorputzari atseginaldi bat ematea ez dago gaizki. On egin! □

INBUTU.— Omila. Embudo.

GIBEL.— Hígado.

MARRANTATU.— Ezterria itxi. Enronquecer.

IPURDIA ASTINDU.— Ipurdiari eragin, ipur-dia dantzatu.

BITAN.— Bi bider, bi aldiz, birritan.

URIN.— Koipea. Grasa.

MOKO.— Pico.

183-HABE

EGARRIAK EGON.— Egarriz izan. Era be-rean: goseak egon, logaleak egon, pixaleak egon...

ASTEAN BEHIN.— Una vez por semana.

MUTUR.— Extremo.

EBAKI.— Epaia. Cortada.

ODOLUSTU.— Sangratu. Desangrar.

LAPIKO.— Elitza.

LUMATU.— Lumak kendu.

ALDIKO.— Aldi bakoitzeko. Cada vez.

ALTZAIRU.— Galtzairua. Acero.

KARKAXA.— Hezurdura. Esqueleto.

PAPARRA.— Papada. Pechuga.

ORE.— Masa.

PATRIKA.— Sakela, poltsikoa.

ATSEGINALDI.— Pozunea. Momento de placer.

ifernu eta esklabutzatik ihesi.

Kronika

Tigreak, hezitzailea, pailazoak, trapezistak...

ZIRKOA, IRITSI DA ZIRKOA!

ARGAZKIAK: X. ELGEZABAL

③ Nor ez da txikitan zirkoan izan? Nor ez da piztien karioletara hurbildu eta lehoiaren hortz-aginek izututa korrika ihesi joan? Nork ez dio amari gonatik tira egin, karpan sartu aurretik palomitatek erosteko eskatuz? Baina zirkoa hori baino gehiago da, azken buruan zirkoa herri herri dabilen herri bat bait da.

HEZITZAILE.— Domador. Hezi aditzak berez «domar» esan nahi du.

TXIKITAN.— Umetan, haurrak ginela.
IHESI JOAN.— Itzuri. Escapar.

AZKEN BURUAN.— Azken finean.

Egun lainotsu bat zen herri ibiltari horretara hurbildu gineneko hura. Sarreran alkatearekin egin genuen topo, zirkoaren zuzendariarekin alegia, eta honek zirkoko jendearen ezaugarri den **abegi** onez agurtu gintuen. Gure asmoa azaldu genion: zirkoko bizimodua ezagutu nahi genuen. Eta berak, inolako trabarik ez ipintzeaz aparte, hurrengo egunean **ospakizun** berezi bat izango zela esan zigun eta gonbidatuta geundela.

Jaunartzea zirkoan

Zirkoa herri bat bada, karpa zen-baitetan eliza bilakatzen da egun horretan bezalaxe, zuzendariaren semearen lehen Jaunartzea ospatu behar bait zuten. Eta **propio** horretarako etorri zen Estatu espainoleko zirko eta antzerki ibiltari guztietako kapelaua den Miguel Mendizabal apaiz bilbotarra.

Karpak eliza **zirudien**. Baina ezin **ahantzi** zirkoan geundela eta, horrela, Luis Eduardok Jauna hartu aurretik honako **eskaintza** hau egin zion Jaungoikoari: «Jauna, gure **lanabesak** -zartailua, pelukak, sokak- eskaintzen dizkizugu. Har itzazu eta bedeinka». Baina zirkoa Euskal Herrian zegoen eta txistuak izan behar zuen mezatan lagunduko zuen musika-tresna. Egun batez tronpetek eta perkusio-tresnek txistuari utzi zioten lekua karparen azpian.

Txaloek ekarri gintuzten berriz ere zirkora, Jaunartzeari, funtzio bat **bailitzan**, txalo-hotsek amaitua ezarri ziotenean.

Zirko-eskola eta eskola zirkoan

Atentzioa ematen duen gauza da zirko-jenderik gehiena atzerritarra izaten dela. Asko eta asko ekialdeko herrietakoak izaten dira, italiarrak ere izaten dira, portugaldarrak, ingelesak... Daniel Patio, zirko honetako idazkariak, azaldu zigun honen arrazoiak: «Estatuan ez dago zirko-eskolarik, Ameriketara edo Europa-

Pailazoaren emanaldiak arrakasta izugarria izaten du gaztetxoenen artean.

ko beste herrietan, bai, badaude. Eta horren ondorioz, ez dago hemen zirko-jende profesionalik. **Baliteke** profesionalik ez izate honek ere zirkoko bizimoduak eskatzen duen sakrifizioarekin zerikusia izatea; hemen ez dago jende sakrifikaturik».

Baina, zirko-eskolarik ez badago ere, badira urte batzuk zirkoan eskola dagoela. Miguel Mendizabal kapelauak esan zigunez, zirko honetan, Teresa Rabalenean, hasi zen zirkoko lehen eskola eta Miguel bera izan zen hasieran irakasle. MEC-ek onartutako eskola zen hura eta gaur egun ministeritzak izendatutako irakasle batek ematen dizkie klaseak zirkoko neska-mutiei. Hauek **abantaila** bat dute Miguelen iritziz «beste neska-mutiek ez bezala, zirkokoek bertara joanez ezagutzen dituzte hiriak eta herriak, mendiak eta ibaiak, monumentuak eta elizak». Bestalde, eta jakina denez, zirkoan herri guztiz diferenteetako lagunak bizi dira: txekoak, bulgariarrak, ingelesak, italiarrak, portugaldarrak... «Elkarrekin bizi garenez, elkarri ulertu behar diogu eta, honen ondorioz, gureaz aparte beste hizkuntza asko ikasten ditugu» dio Beverlyk.

Animaliak ezinbestekoak

Zirkoa erakargarria bada, han biltzen diren animaliei esker izaten da, besteak beste. Eta hauek zenbat eta **basatiagoak** izan, hobe. Beldur eta morbo-pixka batekin hurbildu ginen piztien **kaiol**etara arratsaldeko saioa hasi aurretik, derrigorrezko bisita honetan tigre baten **orroak** gehiegi ez hurbiltzeko gogoratu bazigun ere. Ghayat, Angel Cristoren laguntzailearekin topo egin genuen eta honek lehoi emeak **arreske** zeudela esan zigun: «basatiagoak izaten dira horrela daudenean, dena den egunero izaten ditugu istripu txikiak animalioekin» argitu zigun.

Duela urte gutxi batzuk Bilbon zirkotik ihes egin zuten bi lehoi eta bi tigre hil egin behar izan zituztela gogoratzen zuen. «Lau bat hilabete behar dira lehoia edo tigrea hezitzeko. **Kumeak** direnean, ez dira hain garestiak, baina **behin heziz gero** garestitu egiten dira».

Gero, Angel Cristoren emanaldian, Sabú lehoiak urduri jarriko zuen hau, lehoiak karparen barruan eraikitako tramankuluaren gainetik jaitsi nahi izango ez zuelako.

IBILTARI.— Batera eta bestera dabilena. Ambulante.

TOPO EGIN.— Aurkitu.

ABEGI.— Harrera, Recibimiento.

OSPAKIZUN.— Celebración.

JAUNARTZE.— Comunión.

PROPIO.— Berariaz, apropos.

ZIRUDIEN.— Ematen zuen. Parecia.

AHANTZI.— Ahaztu.

ESKAINZA.— Ofrecimiento.

LANABES.— Erraminta, lantresna.

ZARTAILU.— Zigorra.

BAILITZAN.— Bailitz bezala.

BALITEKE.— Puede ser.

ABANTAILA.— Ventaja.

ERAKARGARRI.— Atrayente.

BASATI.— Salvaje.

KAIOLA.— Jaula.

ORRO.— Rugido.

ARRESKE.— Arraren nahian. En celo.

KUME.— Animalien umea.

BEHIN HEZIZ GERO.— Hezi ondoren.

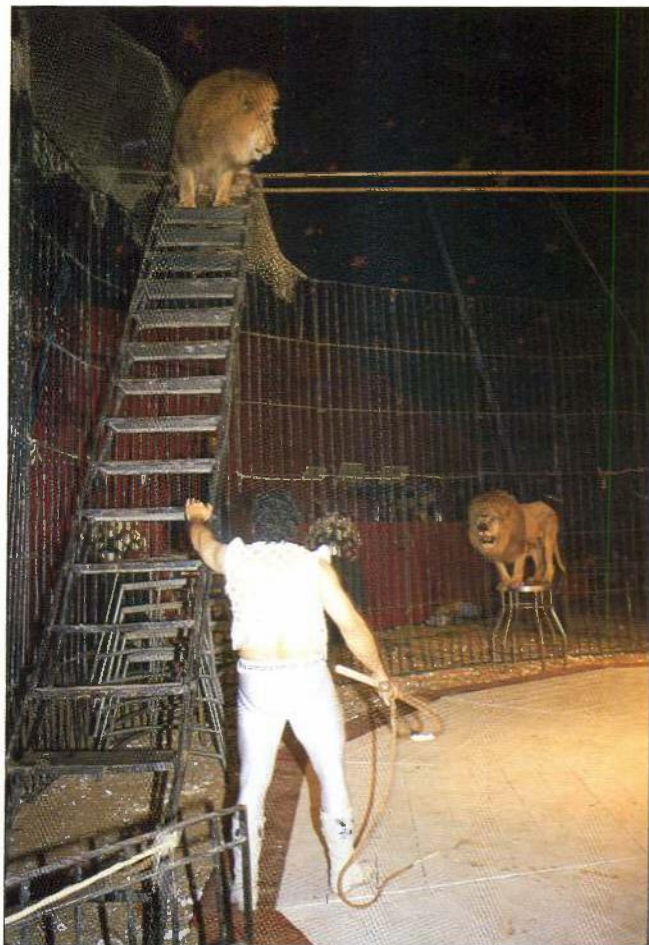

Emanaldietatik kanpo bestelako lanak ere egin behar izaten dira.

Zirkora piztiek erakartzen gaituzte, baina ez horiek bakarrik: pailazoak, malabaristak, trapezistak, bertidanik daude zirkoari lotuta. Vlastik, 20 urteko mutil ilehori eta begiurdinak, «Bertinitarren» emanaldian esku hartzen du. Hamar lagunen artean egiten duten egintza ikusgarria monozikloan oinarritzen da; «Bertinitarren» taldeko sei gizasemeek airean eramaten dituzte familiako lau emakumeak monozikloaren gainean, oreka handia mantenduz eramanez ere.

«Margarito eta Supositorio» pailazo-bikotea Fernando eta Pablo aita-semeek osatzen dute. Honez gain, Fernandok beste emanaldi **barregarri** bat egiten du bere emazte Nazaretekin «Charlot eta Foflona» bikotean. Haurrek egundoko **algarak** egin zituzten Margaritok pelutxezko arratoi bat bota zienean, eta gure aldamenean eserita zegoen Mirentxu potxola negarrez hasi zen benetako zela uste zuelako; bost urte besterik ez zituen gaisoak.

Umeen beren idoloekiko fidelotasuna argi nabarmentzen zen Teresa Rabalek **tarteka** kantatzen zituen

Anjel Cristok kosta ahala kosta Sabú jaitsi arazi zuen.

abestiak haurrek berarekin batera kantatzen zituztenean. Eta, horrelako emanaldiak zirko batean ohizkoak ez badira ere, hauek ezartzearen arrazoiak argitu zizkigun Daniel Patio idazkariak: «zerbait berri erantsi behar zaio betiko zirkoari, erakargarriagoa izan dadin; eta haurrek ezagunak dituzte Teresa eta honen abestiak».

Guztiek lagundu behar dute

Saioan aurkeztu zitzaizkigun emanaldiez gain, lehen esan dugun bezala, zirkoa herri bat da, etxe **gurpildun** eta hauetan bizi direnen herria. Eta nork bere etxe eta familiarekiko dituen zereginez gain, beste lanetan ere esku hartu behar izaten du. «Jeneralean bezperan eta gauzez heltzen gara herri edo hirieta-

ra eta heldu bezain laister karpa altxatzeari ekiten diogu. Horretan denok lagundu behar dugu» azaldu zigun Eduardo Rodrigo zuzendariak. Bestalde, bakoitzari dagokion egintzaren aurretik edo ondoren beste eginbeharrekoak ere izaten dira: Nazaretek palomitak saltzen ditu karparen sarreran, «Foflonarena» egiten ari ez den bitartean; Vlastik eta bere amona Vlastak, berriz, arrosa koloreko azukre-hodei goxoak egiten dituzte eta Vlastiken aita zirko tabernan aritzen da lanean monozikloaren gainean ez dagoen bitartean.

Horrelakoxea da zirkoa eta, bertako zuzendariak esandakoa bilduz «munduko edozein lekutan haur bat den bitartean zirkoa izango da». □

Zirko-
-jenderik
gehiena
atzerritarra
izaten da

ESKU HARTU.— Parte hartu.

EGINTZA.— Acto.

OREKA.— Equilibrio.

BARREGARRI.— Cómico. Era berean: beldurgarri, izugarri, negargarri.

ALGARA.— Barre ozena. Carcajada.

TARTEKA.— Aldizka.

SAIO.— Sesión.

GURPILDUN.— Con rueda(s).

EHIZTARI IXILA

② Mario Bregaña ehiztaria da, ehiztari ixila. Mariok ez du eskopetarik erabiltzen, **geziak** erabiltzen ditu. Animalia **akatzeko** hogei bat metrotara **hurbildu** behar du. Animaliak **usainik** ez hartzeko, **ezkurrez igurtzitzen** du gorputza. Eta arropak bost egunetan edukitzen ditu **goroldiotan**. Mario gehienetan **oinutsik** ibiltzen da.

Batzuetan animaliaaren ondoraino iritsi eta **alde egiten** uzten dio. Beste batzuetan geziak kotxean utzi eta argazki-makina hartzen du. Mario «Arco Caza Araba» taldeko **partaide** da. Talde honetan Mario bezalako ehiztariak daude, baita ohizko ehiztariak ere.

ARGAZKIA: J. MINGUEZA

ARGAZKIAK: X. ELGEZABAL

HILTZEKO PRESARIK EZ

② «Kaixo, Zerutik deitzen dut. Zuek atzo **ehortzi** ninduzuen, eta zera jakin nahi dut: **berriz** "bizitzeko" zer egin behar den».

Augusto Guaraci Porto Alegren bizi da, Brasilen. **Andregaiarekin** kanpora joan zen **asteburu** pasa. Asteburu horretan **istripu** bat gertatu zen, eta Augustoren gurasoek bere **semetzat jo** zuten aurkeztu zioten **gorpua**. Baita ehortzi ere! Baina Augusto Porto Alegrera **itzuli** zen. Nolako sustoa **lankideena** eta **sendiarena!** Augustok guztia azaldu behar izan zuen. Eta **ehorzleei** daitu zien telefonoz, «Zerutik», noski.

Nola joango zen, bada, Augusto **ifernura!**

EHIZTARI.— Cazador.
IXIL.— Silencioso.
GEZI.— Flecha.
AKATU.— Akabatu, hil.
HURBILDU.— Hurreratu, alderatu.
USAIN.— Olor.
EZKUR.— Bellota.
IGURTZI.— Frotar, restregar.

GOROLDIO.— Musgo.
OINUTSIK.— Hankutsik. Descalzo.
ALDE EGIN.— Joan.
PARTAIDE.— Sozioa, kidea.
EHORTZI.— Lur eman. Enterrar.
BERRIZ.— Berriro, ostera. Nuevamente.
ANDREGAI.— Emaztegaia. Novia.
ASTEBURU.— Fin de semana.

ISTRIPU.— Accidente.
SEMETZAT JO.— Semea dela uste izan.
GORPU.— Hilotza. Cadáver.
ITZULI.— Buelatu.
LANKIDE.— Laneko laguna. Compañero de trabajo.
SENDI.— Familia.
EHORZLE.— Sepulturero.
IFERNU.— Infierno.

HABE-183

MUNDUA

BARAKALDOKOA... EZTA PENTSATU ERE!

② Anak umea izan du Barakaldoko Gurutzeta ospitalean. Ana orain lau urte ezkondu zen eta Gernikan bizi da bere **senarrarekin**. Aurten atera den lege bati esker, Anak Gernikako Erregistro Zibilean eman dezake umearen izena. Lehen ezin zen hori egin. Haurra **jaiotako** herrian eman behar bait zen izena. Baina orain gurasoak bizi diren herrian ere eman daiteke.

LANEAN POZIK

② Euskadiko Komunitate Autonomoan pozik omen daude langileak. Gustokoa dute beren **lanbidea**. Langileen %80ak hori **dio**. %20a, berriz, ez dago hain pozik edo batere pozik. **Fededunen** artean ematen da **poztasun** gehien. Goi-tituludunen artean poza handiagoa da. Diru gutxi irabazten dutenak, ordea, ez daude hain gustora. Eta abar, eta abar. Datu hauek CIES institutuak eman ditu.

%80a pozik? Baina langileak ez al dira, ba, beti kexatzen ari, ez dutela nahikoa irabazten, orduz kanpo ere lan egiten dutela, astean 35 lan-ordu egin nahi dituztela eta abar?

SENAR.— *Esposo, marido.*
JAIO.— *Nacer.*

LANBIDE.— *Ofizioa, ogibidea.*
DIO.— *Dice.*
FEDEDUN.— *Creyente.*

POZTASUN.— *Alaitasuna, poza. Contento, alegría.*
EZTA PENTSATU ERE!— *¡Ni hablar!*

TYANGBOCHE, SHERPEN ZENTRU IZPIRITUALA

ARGAZKIAK: F. URIARTE

③ Bazen Tyangboche Lamategiaren ondoan bidaiarientzako ostatu bat. Joan den urtarilean erabat erre zen, ustegabeko **sute** batean. Himalaia erdian **kokatuta** dago monastegi hau. Sherpen zentru izpirituala izan da **eraiki** zenetik gaur arte.

Baina alferrikakoa da Tyangbochez hitz bakar bat ere esatea, aurretik sherpa herriaz zerbait argitu baino lehen.

Khumbuko Sherpak

Khumbuko sherpak ezagutu ditut bereziki eta hauetaz bakarrik arituko

naiz. Gainera, Tyangboche Khumbun dago.

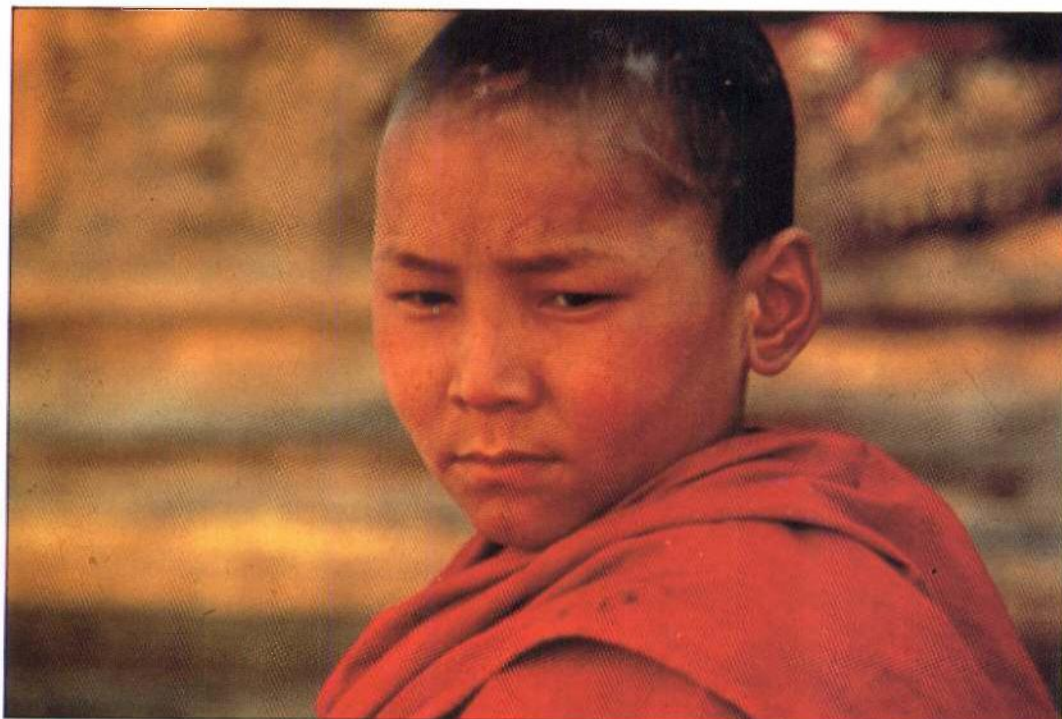
Alde horretako sherpak nekazariak eta abeltzainak dira. Beren so-roetan **garagarra**, artoa, artatxikia, oloa eta patata egiten dituzte; bestaldetik «yak»a dute beren aberea.

Baina beren baratze txikiek, sarritan **malkorrei** irabazitako baratzeak, ez diete sherpei hauek duten egoera ekonomiko ona eman, eta bai lehen bai orain beren **etekinak** beste non-baitetik ateratzen dituzte. Khumbuko Harana (3.800 m.) erabat itxia da eta egoera geografiko honek aparteko kultura bizi bat sortu du, egitura sozial eta komertzial oso bereziak dituena. Hango **biztanleak** ekonomi modu jakin batera behartuak izan dira, eta horren **ezaugarriak** nagusienak Tibetarrekin karabanaz, yakez osaturiko karabanaz, izan dituzten

SUTE.— Incendio.
KOKATU.— Lekutu. Ubicar.
ERAIKI.— Jaso. Construir.

ABELTZAIN.— Ganaduzalea. Ganadero.
GARAGAR.— Cebada.
OLO.— Avena.

MALKOR.— Pendiza, aldatza, aldapa.
ETEKIN.— Probetxua, irabazia.
BIZTANLE.— Bizilaguna. Habitante.
EZAUGARRI.— Adierazgarria, berezitasuna.

Nirekin
ibilitako
sherpak
sarritan otoitz
sakonetan
murgiltzen
dira»

Tyangbocheko lamagai bat.

harreman komertzialak. Hauen ondorio dira sherpen eta monastegi tibetarren arteko lotura aspaldiko eta estuak, batez ere Chomolongmako iparraldean dagoen (hobe, zegoen) Rongbuk Monastegiarekikoa. Harreman hauek izan dira, funtsean, kultura, erlijio eta ekonomi **hedakuntza**ren arrazoirik nagusia.

Tyangboche

Eragin haundia izan zuten Tibeteko Lamategiek batez ere Rongbukekoak Tyangbochen. Txinatarren inbasioaren ondoren Tibetetik ihes egin zuenean, Tyangbochen aurkitu zuen **babesa** Rongbukeko abadeak. Hala ere, Tyangbocheren antolaketa **arras** ezberdina izan da Tibetekoekin konparatuta. Lamak **monastegitik** at bizi ziren Tyangbochen, honen inguruko etxetxoetan, eta nork bere bizimoduaz arduratu behar zuen. Berezitasun honek sherpen norberetasuna adierazten digu, asko kostatzen bait zaie antolaketa **zurruntan** sartzea. Lama sherpek beren etxeko lanak egin behar zituzten,

eta bakarka edo beste lagun batekin bizi ziren. Ohitura honen ondorioz, Tyangbocheko lama izateko, familia aberatseko semea izan behar zen gehienetan.

Bazen ohitura bitxi bat Tyangbochen: gazteak, komunitatean sartzekoan, bere familiaren heredentzia eramaten zuen eta errenta politak lortzen zituen monastegiari **maileguak** luzatuz, Sherpa Herrian %25eko interesak lor daitezke!!

Lamaismoa

Tibeteko arau lamaista moralek, Tyangbochekoak alegia, dotrina budistari jarraitzen diote eta «metapsikosis» dotrinaren eragin haundia jasan dute: ekintza on bakoitzak merzimendu erlijiosoak («sonam») gehitu egiten ditu, eta gaiztoak gutxitu. Hil ondoren «sonam»en arabera zuzenduko da bakoitzaren **patua** hurrengo bizitzan. «Sonam» maila altura iritsiz gero, hurrengo bizitza **lurtarrean** laztasunei ihes egiteko

aukera dago. Zenbait pertsona santu, nahiz eta Paradisuan egon, Lurrera itzul liteke Lama Berraragitu antzera, besteei irakasteko. Tyangbocheko abadea, Ngawang Tenzing, hauexetako bat dugu.

Eragin haundia du dotrina honek sherpen eguneroko bizimoduan. Era askotan lor daiteke «sonam»a: **behartsuei** lagunduz, borroketan pakea eginez, **errudunei** barkatuz,... Baina, hala berean, era asko dira «sonam»a galtzeko: borroka bila ari tzea, lapurreta, laguna saltzea, beste baten izena zikintzea... Oso zehatzak izaten dira arauak: ume bati negar eraginez gal daiteke «sonam»a.

Ezagutu nuen, Pemba Tsering-en etxean, Tyagbocheko lama bat, Pangbocheko moja batekin senar-emazte antzera bizi zena. Txang basokada ederrak edan genituen Pembak eta biok lama irrifartsu harrekin! Ez zitzaion Pembari burutik pasatzen haien portaera epaitzea:

HEDAKUNTZA.— Garapena. Desarrollo.

ERAGIN.— Influencia.

BABES.— Geriza, aterbea, laguntza.

ARRAS.— Zeharo, guztiz.

MONASTEGITIK AT.— Monastegik landa edo kanpo.

ZURRUN.— Rígido. Aurkakoa: malgua.

MAILEGU.— Préstamo.

ARAU.— Norma.

PATU.— Zoria, halabeharra. Destino.

LURTAR.— Terrestre.

BEHARTSU.— Txiroa, pobrea.

ERRUDUN.— Erru+dun. Kulpantea. Era berean: dirudun, bizardun, adardun...

IRRIFARTSU.— Irrifar+tsu. Sonriente. -TSU atzizkiak ugaritasuna edo oparotasuna adierazten du.

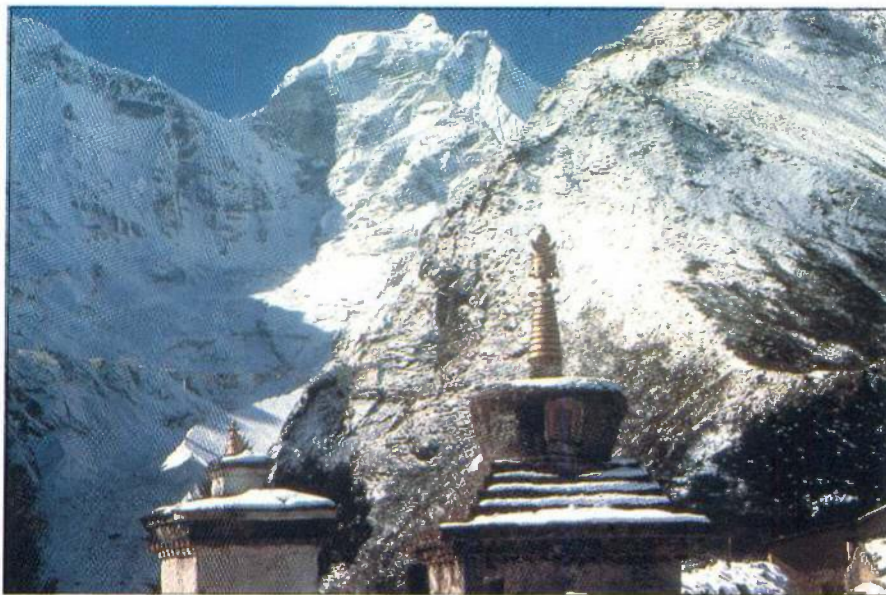
Ziur nago sherpek,
nazioarteko lagun-
tzarekin, berreraikiko
dutela Tyangboche»

beren arazoa zen eta hurrengo bizi-
tzan eman beharko zituzten kon-
tuak.

Garrantzi handia zuen hango li-
burutegiak. Hormak apalez josita
zeuden eta, haietan bilduta, liburu
bereziak: zurezko bi azalen artean,
pergaminozko eskuizkribuak, gasa
zuriz inguratuak. Agiri zahar haiek,
non medikuntza, budismoa, historia
etabar luze baten jakinduria gorde-
tzen zen, suak jan zituen.

Turismo eta kultura tradizionala

Gaur egun, turismoa (trekinak, es-
pedizioak) da Sherpa Herriaren ogi-
biderik garrantzitsuenak, eta, inba-
sioaren ondoren, Tibetetik truke
komertzialaren hutsunea betetzen
du. Baina, era berean, horrek kultu-
ra eta zibilizazio berezi bat itzali edo
aldatzea dakar. Duela 20 urte arte
bere inguruarekin bat eginik bizi
izan den bizimodu apart eta fin ba-

Tyangbocheko txortena.

ten hondamendi nabarmena, azken
finean. Sherpak, eta Tibetarrak lehe-
nago, eragin arrotz baten atzapa-
rretan erori dira, eta orain, Tyangbo-
cheko sutearen ondoren, herri hon-
en oreka kulturala zalantzan ikus-
ten dut. Ze, Tyangboche izan da lu-
rralde haietako zentru izpirituala.

Sherpa Herrira joaten garen men-
debaltarrok, teknikaren aldetik au-
rreratutako Mendebaleko herrita-
rrok, aurrerapen guztiei, itxuraz be-

hintzat, zabalik gauden pertsonok,
derrigorrez aitortu behar dugu Cho-
molongma ondoko etnia honen na-
gusitasun izpirituala. «Sonam»a
hazteko balio duten bertuteek gida-
ri eta garraiatzaile trebe bihurtu di-
tuzte. Tyangbocheko Lamen eragin
onari esker, Khumbu Harana piztia,
abere eta pertsonentzako santutegi
izan da. 1951n honako hitzok idatzi
zituen Sir John Hunt, Espedizio Bri-
taniarren buruak, Chomolongmako
gailurrera iritsi zen lehenengo espe-
diziorenak, alegia:

« Inguru liluragarri haien ederta-
sunaz blai zeuden nire sentimen-
duak; Tyangboche munduko lekurik
ederrenetariko bat izanen da...

... Izai ilunak, goroldioz jantzitako
urkiak eta erroizez estalitako inguru
hartatik haruntzago, izotzeko gailur
izugarriak. Iparraldetik, Everesteko
mendikateak ixten du harana.

Koadro liluragarri hura osatzeko,
barruti zabal eta lau batean geun-
den, eta hantxe yakak ere lasai asko
bazkatzen. Bizitza oso ederra ge-
nuen begien aurrean». □

Felipe Uriarte

JOSI.— Bete.
ZUR.— Egurra. Madera.
ESKUIZKRIBU.— Manuscrito.
HUTSUNE.— Hutsa. Vacío.

ARROTZ.— Arraroa, ezezaguna.
OREKA.— Equilibrio.
DERRIGORREZ.— Ezinbestean, nahitaez.

PIZTIA.— Animalia basatia.
GAILUR.— Erpina, tontorra.
IZAI.— Abeto.
GOROLDIO.— Musgo.
URKI.— Abedul.
ERROIZ.— Zuhaitz mota bat. Rododendro.
LAU.— Berdina, zelaia.
BAZKATU.— Larratu. Pastar.

ERINIAS TABERNA

Amaia Ormaetxea
ELKAR. Sor saila 26

3 Liburu honek 1989ko IV Bilintz literatur lehiaketan 2. saria jaso zuen.

Irakurle maitea, idazle frustratua baldin bazara, ez ezazu 17 urtetako gazte honen liburua irakurri. Inbiriak jan egingo zaitu eta. Adin horretan, besteok amodiozko bertso eskas bat idazteko gauza apenas ginenean, Amaiak liburu oso bat idatzi du sari eta guzti. Sorpresa atsegina Amaia Ormaetxearena.

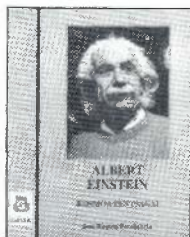
Orintxe hasi da ikasturte berria eta, beti bezala, batetik alperkeria izugarria izango duzu; bestetik, kurtso-hasierako asmo berriak izango dituzu noski. Bada, udan ahaztu zaizun guzti hori gogoratu eta irakasleari sorpresa bat eman nahi badiozu, liburu bat irakurri duzula esan nahi badiozu, aukera ona ematen dizu liburu honek.

Oso erraz irakurriko duzu. Azaltzen diren zenbait subjuntibo eta potentzial arraroak ez egin kasurik. Estilo sinplea du, esaldi motzak eta gehiena elkarriketak dira. Konturatzen zarenerako bukatua izango duzu. Seguraski liburu asko hasi dituzu, baina, zenbat bukatu dituzu? Aparteko lanik gabe pare bat ordutan (egunetan) irakur daitekeen liburua da.

Jennifer 30 urte dituen neska gazte independente bat da. Komisaldegiko bulegoan egiten du lan. Egun osoa eserita idazmakinen aurrean. Langile fina da eta Fisher poliziburuak bere lehendabiziko kasua izendatzen dio. James Macrae alargunaren heriotza ikertu behar du. Haren etxeak su hartu zuenean hil zen eta, suhiltzaileen ustez, norbaitek eman zion su etxeari. Egia ote da? Hala bada, nor izan da hiltzailea? Nortzuk ziren hura bisitatzen zuten gizonak? Txarra ote da Erinias taberna bi haurrentzat?... Hauek eta galdera gehiago bururatuko zaizkizue. Pertsonaia gehienak susmagarriak irudituko zaizkizue. Ea azken kapitulua baino lehen asmatzen duzen istorioaren amaiera!

ALBERT EINSTEIN.

KOSMOA PENTSAGAI
Jose Ramon Etxeberria
GAIAK argitaldaria

Aspaldi lurperatuak izan arren, badi-ra nekez hiltzen diren pertsonak. Hauek torkoa da Einstein.

Orain dela 35 urte hil zen. Judua zen, Nobel saria eman zioten 1921ean. $E=mc^2$ formula asmatu zuen. Posterrak egin ziren bere erretratoarekin, eta Marilyn Monroe-rekin «zerbait» izan omen zuen. Baina zein zen eta zer esan zuen hain ospetsua izateko?

Mitoen atzean dauden pertsonak ezagutzea ez da erraza izaten eta Einsteinen kasua are zailagoa gertatzen da formula ulergaitzez inguratutik bait dago. Bada, zailtasun guzti hauek hartu, xehetu eta papila moduan prestatu dizkigu Jose Ramon Etxeberriak.

Liburuak bi atal oso ezbedinak ditu. Lehenengoan Einstein bera da gaia. Bere izaera eta bizitza. Non jaio zen, norekin ezkondu eta bizi izan zen, bere pentsakera erlijiosoa, sionismoaz zuen eritzia, intsumisioaren aldeko jarrera, bonba atomikoaren sorreraren erantzule zen ala ez, eta beste hainbat eta hainbat galdera eta zalantza argitzen dizkigu autoreak.

Bigarren zatian, Erlatibitatearen Teoriaren azalpena egiten da, kontzeptuak dibulgazio mailan azalduz, fisikaz ezer gutxi dakigunoi zuzendua.

Liburuak hamairu kapitulutan dago zatitua eta ez dira falta bertan marrazkiak, argazkiak, krokisak eta Einsteinen idatzitako eskutitz eta idazlanen itzulpenak. Amaieran lau orrialdeko hiztegi txiki bat dago.

Hizkuntzaren aldetik, kontzesio gutxi egiten duen idazkera daukagu. Zaila seguraski euskara ikasten ari den edozein ikaslerentzat, baina klasean erabiltzeko (maila altuetan noski) testu aproposak eskaintzen dizkio irakasleari.

AFRIKAKO IPUIN HERRIKOIAK (I)

Bildumaren prestaketa: Seve Calleja
Marrazkiak: Jose Ignacio Treku
ELKAR. Itzul Saila 80

Liburuaren izenburuak dioen bezala, Afrikako herrialde ezberdinetako ipuinez osaturiko bilduma da. Afrika urrun eta exotiko horretako hegoaldeak hasi eta ipar alderainoko hamalau ipuin ditugu. Ondorioz, hainbat arraza, kultura eta sineskeraz osaturiko mosaiko bihurtzen zaigu liburua.

Mota guztietako ipuinak aurki daitezke. «Bi anaien istorioa», Europan ezagutzen den Egipto zaharreko lehen testu idatzia da, 3000 urtetik gora ditu eta gaur egun Britaniar Museoko egiptiar sailean aurkitzen den papiro batetan dirau. Bere osagaietako batzu beranduago sortutako zenbait herri-ipuin europarretan aurki ditzakegu. Beste ipuin batzutan, «Otiaren jatorria»... adibidez, ongariaren eta gaizkiaren arteko ohizko bereizketa ageri da munduaren ulerpide bezala. Hainbat eta hainbat ipuinek, zaldun-liburu antzera, heroiaren adorea gorai-patzen dute: «Sanba Gana» eta «Benetako Jatorria». Badira umorezkoak ere («Gauzak hitz egiten dutenean») eta istorio onbideragarriak. «Sosani behiaren sabelean», «Apoa epaile» eta «Zorigaitzeko epailea» istorioetan animaliak dira protagonista. «Eguzkia eta Ilargia» eta «Ilargia nola sortu zen», gauzen jatorria eta izaera azaltzen saiatzen dira. Denetik aurkituko duzu.

Kultura guztietan, bizimodua nola ulertzen den adierazten dute ipuinek. Afrikar herrien sineskera, animismoan eta fetitxismoan oinarriturik zegoen batez ere, eta, beren ustez, izadi guztia izpirituz beterik zegoen.

Istorio gehienak oso motzak dira eta erraz irakurtzen dira. Seme-alaba gazteak dituzten gurasoek, altxor polita dute liburua hau. Gauero kontatzen dituztenen zerrenda berritzeko aukera polita. Antropologoarentzat ikerketarako materiala. Irakaslearentzat klasean erabiltzeko ipuinak.

I. M. Iraeta

APARTEKO.— Berezia. Especial.
SUHILTZAILE.— Bombero.
BURURATU.— Otu, gogoratu, burura etorri.
LURPERATU.— Ehortzi, lur eman.
OSPETSU.— Famatua, izen handikoa.
ULERGAITZ.— Nekez konprentitzen dena.
XEHETU.— Desmenuzar.
ERANTZULE.— Responsable.

AZALPEN.— Explicación.
IDAZKERA.— Idazteko modua edo tankera.
BILDUMA.— Colección.
URRUN.— Urrutiko.
SINESKERA.— Sinesteko modua.
OSAGAI.— Elemento.
ONGIA.— El bien.
GAIZKIA.— El mal.

ULERPIDE.— Ulertzeko bidea edo era.
ZALDUN-LIBURU.— Libro de Caballería.
ONBIDERAGARRI.— Onbide edo bertutetako bidea ematen duena.
APO.— Zapoa.
JATORRI.— Sorburua. Origen.
IZADI.— Natura.
ALTXOR.— Gordailua. Tesoro.

la ikasleen erdia ez da eskola-gradudun izatera heltzen

ESKOLAK PORROT!

③ Hezkuntza geroz eta aurreratuago dago bai metodologia bai lagungarri pedagogikoen arloan. Irakasleak ere gehiago dira egun dauden ikasle **apurrerentzat**. Hala ere, eskolan porrot egiteak **sendaezinezko** gaitza dirudi. OHoko ikasketak hasi dituzten ikasleen erdia ia, %40a inguru, ez da eskola-gradudun izatera ere iristen. Hainbeste ikasle oinarritzko heziketa **gainditzeko** gauza ez bada, **espanturik** gabe dei diezaiokegu irakaskuntzaren gaitz beldurgarri honi, «**Eskola-Porrota**». Eta hori bi eratan ulertuz: Eskolan ikasleek porrot egiten dutela eta Eskolak berak ere porrot egiten duela.

Titulitisa» hainbeste hedatu den gizarte honetan ikasketak bertan behera utzi behar izan dituztenek, inolako agiririk eskuratu gabe -babezik gabe, beraz- azaldu behar dute gizartera eta lan-merkatura. Zortea dutenek kualifikaziorik gabeko lanen bat lortuko dute, gutxi ordaindua eta estimaziorik gabea. Besteak bazterrean geldituko dira, lanik gabe, askotan gaizkiletza eta drogazaletasunaren muga labainkorretatik gertu. Ikerlari batzuk, gaizkile eta drogazaleen bizitza aztertu ondoren, konturatu dira gehienek arazoak izan zituztela eskolan.

Galtzaileak: ikasleak eta irakasleak

Etorkizun gorri horretatik ihesi nahirik, gehienek Lanbide Hezkuntza-

ARGAZKIA: X. ELGEZABAL

ra edo Irakaskuntza Ertainen Erreformara (REM delakoa) jotzen dute. Baina, bi ikasketa-mota horietan ere huts egiten dute gehienek, ikasleen %50-60ak.

Horrela, eskolan «galtzaile» izaten ohituta, bizitzan galtzaile izateko hezi dira ikasle horiek. Horixe dute hezkuntzatik jasotako fruitu ustela.

Ez dira galtzaile bakarrak, ordea. Eskola-porrotak baditu bestelako biktimak ere, irakasleak. Ikasleen huts egiteak eta kalte handia egiten diete irakasleari: frustrazioa, estresa... Jendeak sinisten ez badu ere,

Eskolan «galtzaile» izaten ohituta, bizitzan «galtzaile» izateko hezi dira ikasle horiek

Osasunaren Munduko Erakundeak (OMSk) arrisku handiko lanbidetzat dauka irakaskuntza, besteak beste arrazoi horiengatik.

Felix Etxeberria Unibertsitateko pedagogi irakasleak dioenez, « irakaslegoaren %20 inguru dago nahi-

ESKOLA-GRADUDUN.— Graduado escolar.
ARLO.— Alorra, eremua.
APUR.— Pizarra, gutxia.
SENDAEZINEZKO.— Osaezina, incurable.
GAINDITU.— Gaina hartu, Superar.
ESPANTU.— Aspaviento.
ESKOLA-PORROTA.— Fracaso escolar.
BERTAN BEHERA UTZI.— Abandonatu.

BABES.— Genizpea, Defensa.
BAZTERREAN GELDITU.— Quedar al margen.
GAIZKILETZA.— Gaizkilearen egoera, Delincuencia.
LABAINKOR.— Lerrakorra, irristakorra.
GALTZAILE.— Perdedor. Aurkakoa: irabazle.

ETORKIZUN.— Geroa Futuro.
LANBIDE.— Ofizioa.

koa afektatua, edo estresak jota –es-tresa izugarria bait da-, edo depre-sioak direla eta, lanera joan ezinik. Horregatik, bere osasunarengatik besterik ez bada ere, irakasleak gel-ditu eta bere lan egiteko era aztertu beharko luke: erabiltzen dituen me-todoak, ikasleak motibatzeke bi-deak...».

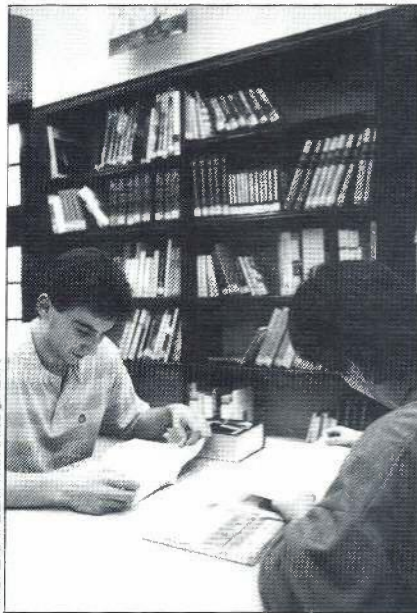
Zergatik huts egiten du ikasleak?

Zerbait gaizki doanean, berehala errudun bila hasten gara. Arazo ho-netan, ordea, zaila da aurkitzen, lau errudun nagusi bait daude hemen: status soziala, irakaslea(eskola), gu-rasoak eta ikaslea bera. Eta guztiak daude elkarrekin lotuta.

«Status sozioekonomikoak mar-katzen du, hasteko –dio Felix Etxe-berriak-. Langileen semeak ez du uste abokatu izan daitekeenik. Abo-katuaren semeak, berriz, bai. Abo-katuaren familiak laguntza handia-goa eman dezake. Etxeko ohiturak –irakurtzea eta-, maila kulturalak eta hizkuntzak berak lagundu egingo dio goi-mailakoari. **Baliabideak** ere gehiago izango ditu: irakasle parti-kularrak, akademiak, etxean gela egokia ikasteko, liburuak...Etsi ere errazago etsiko du langilearen se-meak. Gurasoek zera esango diote: 'Zu meatzari izango zara, aita beza-la'. Bestearen gurasoak, berriz, saiatuko dira semea aurrera atera-tzen».

Irakasleak badu erantzunkizuna

Eskolak eta irakasleak ere badu-te zerikusirik ikasleen porrotarekin. **Eragin** handia dute, irakasle askok horrelakorik aditu nahi ez badu ere. «Ez da irakasleen erantzunkizuna bakarrik. Baina, irakasleak ere badu berea –dio pedagogi irakasleak-. Errazena zera esatea da: 'Arazo so-zioekonomikoak dira, eta hemen ez dago ezer egiterik'; eta hor konpon! Arrazoi soziologikoak bilatzen dituz-te eta beste guztia, metodologia,

ARGAZKIA: GEMA M. ARRUGAETA

Eskola-mota ere axola handikoa da. Baliabide gutxi, antolaketa eskasa eta gurasoen status sozioekonomikoa behemailakoa denean, ikasleen errendimendua jaitsi egiten da.

programak, ebaluazio-mota eta ez dituzte kontuan hartzen. Bada, guz-ti hori aztertu beharra dago». Meto-doak hobetzen ari dira, baina ikasle askorentzat ez dute balio. Ez dira ikasleen erritmo eta beharretara egokitzen. Ez dituzte ikasleen bere-zitasunak kontuan hartzen. Erdi-mailako ikasleentzat prestatuak daude. Baina, zoritarrez, erdi-mai-lako ikasleak ez dira guztiak, ezta gutxiagorik ere. Batz besteko adi-men-koefizientea 90 eta 110 artean dago eta populazioaren laurdena ez da 90era iristen. Programekin ere antzera gertatzen da. Agian, **okerra-go**, programak oso goian bait daude gehienetan. Selektibitatea dela, uni-bertsitateetako «numerus clau-sus»ak direla, irakasleek **estutu** egi-ten dituzte ikasleak, gero maila ona izan dezaten. Hori dela medio, ikas-le batzuk atzera gelditzen dira, bes-teen erritmoari jarraitu ezinik.

Ebaluazio-sistemek ere ez diote ikasleari batere laguntzen. Objekti-bitatearen izenean eginarazten diz-

kioten frogak ez dira objektiboak. Azterketa bera batek zuzendu edo beste batek zuzendu, **sekulako al-dea** dago.

Felix Etxeberria irakaslearen us-tez, hein handi batean guzti hori ira-kaslearen erruz gertatzen da: «Ira-kasleak autonomia aski handia du. Bere eguneroko lan egiteko era alda dezake eta hobetu: metodologia, programa, ikasleekin dituen harre-manak, ikasle atzeratuekin duen **portaera**... Hori bere erantzunkizuna da. Adibidez, Hezkuntza Sailaren programak esan liteke bi eskoletan ere ez direla berdin gauzatzen. Nork bere gelan nahi duena egiten du. Eta ikerketek frogatzen dute era ba-tean egin edo beste batean egin on-dorioak oso ezberdinak direla».

Eskola batetik bestera alde handia dago

Irakasleaz gainera eskola-mota ere axola handikoa da. Baliabide gu-txi, antolaketa eskasa eta gurasoen status sozioekonomikoa **behemaila-koa** denean, ikasleen errendimen-dua jaitsi egiten da. Estatistiketan garbi ageri da eskola batetik beste-ra dagoen aldea.

Familiak ere zerikusi handia du. Gurasoek umearen ikasketen ardu-ra hartu eta, laguntzen badiote, erra-zago aterako da ikaslea aurrera. Baina, gurasoen jarrera oso lotuta dago klase sozialarekin.

Bukatzeko, ikaslea dugu. Batzue-tan ikaslea bera da trabarik handie-na, osasunik ez duelako, adimen-koefiziente baxua duelako edo be-re buruarekin konfiantzarik ez due-lako. Garai batean ikasleari **lepora-tzen** zitzaion beti errua. «Ez du ba-lio» esan eta baztertuta uzten zuten ikaslea. Gaur egun gutxiagotan adi-tzen dira horrelakoak, nahiz eta gu-raso eta irakasle askok **berdintsu** jo-katu.□

HUTS EGIN. – Fallar.
ERRUDUN. – Culpable.
BALIABIDE. – Eskuaritokia. Recurso.
ETSI. – Amore eman, gogoa galdtu.
MEATZARI. – Meatzetan aritzen dena.
ERANTZUNKIZUN. – Ardura. Responsabili-dad.
ERAGIN. – Influencia.
183-HABE

OKERRAGO. – Gaizkiago.
ESTUTU. – Hertsitu, estu hartu. Apretar.
SEKULAKO ALDEA. – Alde handia, dife-rentzia handia.

PORTAERA. – Jokaera. Comportamiento.
AXOLA HANDIKO. – Garrantzitsua.
BEHEMAILAKO. – Maila baxu edo apale-koa.
JARRERA. – Postura.
LEPORATU. – Egotzi, gaineratu.
BERDINTSU. – Berdin samar, la berdín

HOROS

Urriaren 15etik

ARIES

Martxoaren 21etik
Apirilaren 20ra

③ Hilabete honetan erabaki latzak hartu beharko dituzu, baina zu beti zaude edozeri aurre egiteko prest. Baina jendearen aurrean oso indartsu eta harro xamar agertzen bazara ere, barru-barruan bihotza samurtasunez gainezka daukazu.

Hortzetako mina.

CANCER

Ekainaren 22tik
Uztailaren 22ra

Zeure burua mundutik isolatzeko joera. Denak emango dizu beldurra eta bakarrik egoteko gogoia izango duzu. Gainera, oso konfidantza gutxi daukazu zeure buruarengan.

Maitasun-arloan oso lehorre gogorra jasaten ari zara. Atera ezazu denbora-piska bat amodiorako.

Bitaminak behar dituzu.

TAURUS

Apirilaren 21etik
Maiatzaren 20ra

Nerbioak jota zaude aspaldi honetan eta inguruko guztiak haserre daude zurekin. Ezer egin edo esan baino lehen arnasa sakon hartu eta hamar arte kontatzea komeni zaizu.

Maitasun-arloan ere gorabehera asko egongo dira. Negar egin edo eragingo duzu. Baina ekaitzaren ondoren...

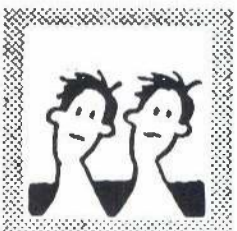
LEO

Uztailaren 23tik
Abuztuaren 23ra

Bestek esaten duenari ez egin hainbeste kasu. Denei entzunda gero, egin ezazu nahi duzuna; bestela jai daukazu.

Diru aldetik ez zaude batera ondo, baina oso langilea zara eta horri esker laster irtingo zara egoera larri horretatik.

Andre/gizon-mina.

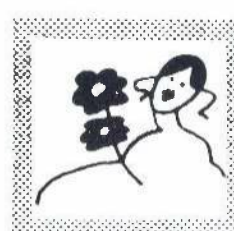

GEMINI

Maiatzaren 21etik
Ekainaren 21era

Oso pozik eta amets bezalaxe zaude. Mila gauza egin nahi duzu, baina, hasitako guztia erdibidean uzten baduzu, ez duzu ezer lortuko. Dena dela, zu pozik bizi zara.

Dirua barra-barra gastatzeko joera izango duzu hilabete honetan.

VIRGO

Abuztuaren 24etik
Irailaren 23ra

Zama astun batetik libratu zarela sentitzen duzu eta orain bizitza alaiagoa iruditzen zaizu. Gainera zu ere inoiz baino politago zaude eta horrek bizi-poz handia ematen dizu.

Maitasun-arloan oraindik zeure bihotzeko azukre-koskorra aurkitu ez baduzu, egon zaitez erne, hilabete honetan aukerarik ez zaizu faltako eta.

LATZ.— Gogorra, lakarra. Aurkakoa: samurra, erraza.

AURRE EGIN.— Hacer frente.

INDARTSU.— Indar+tsu. Fuerte. —TSU atzikiak oparotasuna edo ugaritasuna adierazten du. Adibidez: ezitsu, adoretzu, bular-tsu...

HARRO.— Arrogante.

32

SAMURTASUN.— Bihotzberatasuna. Ternura.

ARNASA SAKON HARTU.— Respirar profundamente.

EKAITZA.— Erauntsia. Temporal, tempestad.

BARRA-BARRA.— Ugari, oparo, asko.

JOERA.— Tendencia.

ISOLATU.— Bakartu. Aislar.

LEHORTE.— Lehor-aldia. Sikutea.

JASAN.— Nozitu, pairatu. Soportar.

JAI DAUKAZU.— Ez duzu zer eginik. No tienes nada que hacer.

ZAMA.— Plsua, karga.

BIZIPOZ.— Alaitasuna. Alegría.

AZUKRE-KOSKOR.— Maitea, kuttuna. Terrón de azúcar.

ERNE EGON.— Adi edo argi egon.

Estar atento.

HABE-183

KOPOA

Azaroaren 15era

LIBRA

Irailaren 24etik
Urriaren 23ra

Erabaki zailak hartu behar-ko dituzu hilabete honetan. Zu ez zaude horretarako prest eta horregatik momentu hori luzatzen saiatu zara, baina oraingoan ezingo diozu erantzunkizun horri ihes egin.

Bestalde batetik, aspaldi honetan makal samar zabil-tza. Izan ere, jan eta lo gutxi-egi egiten duzu.

Lagunekin ibiltzea komeni zaizu.

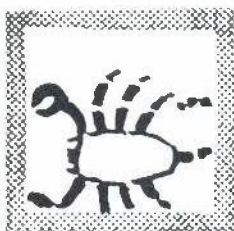

CAPRICORN

Abenduaren 22tik
Urtarrilaren 20ra

Noiz utzi behar duzu alde batera gezurrak esateko ohi-tura txar hori? Hilabete hone-tan problema asko izango di-tuzu horrexegatik.

Lanean lanpostu hobe bat lortzeko aukera izango duzu, baina horrek astia kenduko di-zu. Ondo pentsatu erabaki bat hartu baino lehen.

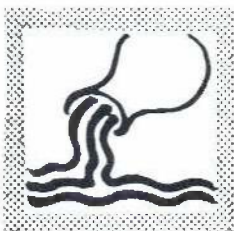

SCORPIO

Urriaren 24etik
Azaroaren 22ra

Etkez aldatzeko edo dau-kazuna zeharo eraberritzeko gogoia edukiko duzu. Agian, kotxe berri bat eta jantzi-piloa erosi nahiko dituzu. Aberatsa izateko gogoia.

Maitasun-arloan erroman-tizismorako joera. Lorak eta txanpaina ez dira faltako zuen gelan hilabete honetan.

AQUARIUS

Urtarrilaren 21etik
Otsailaren 19ra

Bidaiaitzeko eta jende ber-ria ezagutzeko aukera. Gai-nera, xarmangarri eta diztira-tsu agertuko zara talde guztie-tan, baina askotan gehiegi hitz egingo duzu eta hankasart-zeak egingo dituzu. Ez kezka-tu, irrifarre batez nahi duzuna lortuko duzu eta.

Maitasun-arloan kontuz ibi-li, zeloak agertzen ari dira eta.

SAGITARIUS

Azaroaren 23tik
Abenduaren 21era

Aspaldian ez zara lagune-kin ibili eta arnasa bezain pre-miatsua duzu lanetik itenda-koan lagunekin farre-algara batzuk egitea. Gainera, etxean ez zaude gustora as-katasun gutxi daukazula iru-ditzen zaizulako.

Dirua gastatzeko da. Esku-zabalagoa izan behar duzu.

PISCIS

Otsailaren 20tik
Martxoaren 20ra

Noizean behin oinak lu-rrean jartzeak ez dizu kalterik egingo. Badakigu oso ondo bizi zarela marfilgo dorre ho-rretan, baina hilabete honetan joera hori areagotu egingo da eta gauza inportanteak egin gabe uzteko arriskuan zaude.

Pitxilora-piloa erosiko duzu eta hilaren azkenengo astean larri-larri ibiliko zara diru alde-tik.

ERANTZUNKIZUN. - Responsabilidad.
MAKAL. - Ahula. Aurkakoa: Irmoa, sendoa.
ZEHARO. - Guztiz, arras.
ERABERRITU. - Renovar.
ABERATS. - Diruduna.

PREMIATSU. - Beharrezkoa.
FARRE-ALGARA. - Carcajada.
ESKUZABAL. - Generoso.
ASTI. - Denbora, beta.
XARMANGARRI. - Encantador.

HANKASARTZE. - Hutsa, hutssegitea. Error.
KEZKATU. - Larritu, estutu.
AREAGOTU. - Gehiagotu, handiagotu.
PITXILORA. - Bisuteria.

SUKALDEKO LEIHOTIK

③ Egunero ikusten ditut sukaldeko leihotik. Neska etortzen da lehendabizi, eta beti aulkian eser-tzen da, niri bizkarra emanda. Bost eta hamar mi-nutu bitarteko atzerapenez iristen da mutila eta, neskarengana inguratu aurretik, atzean dauden etxebizitzetara begiratzen du, leiho guztiak banan-banan arakatuaz. Nireraino iristen denerako kortina atzean izkututzen naiz. Hasieran bi minutu egiten ni-tuen izkutuan. Orain gehixeago, behin ikusi nindue-netik nire leihoari arreta bereziz begiratzen dion susmoa hartu nuelako. Susmo txar horrek bultzata

erosi nituen katalajeuak eta oraintsu aste bete, oker ez nabilela frogatzeko aukera izan nuen: nire leihoari besteei baino atentzio handiagoz so egiten dio. Katalajeuak erosi nituenetik, ordea, jai dauka, kordinaren atzetik ere primeran ikusten bait ditut.

Gustora egoten naiz biei begira. Mutilak ez ditu begiak neskarengandik urruntzen, ez badu gertu auto-hotsen bat entzuten. Baina oso arraroa da aulki horretatik auto-hotsik somatzea, aparkatzea debekatuta dago eta, gainera, hortik inorako biderik

BIZKARRA EMAN.— Atzea eman. Dar la es-palda.

INGURATU.— Hurreratu, hurbildu.

ETXEBIZITZA.— Vivienda.

BANAN-BANAN.— Banaka-banaka. De uno en uno.

ARAKATU.— Miatu. Examinar.

SUSMOA HARTU.— Errezeloa hartu. Sospechar.

OKER EZ IBILI.— Deskuidatuta ez ibili. No andar equivocado.

FROGATU.— Ziurtatu, egiaztatu. Comprobar.

SO EGIN.— Begiratu.

JAI DAUKA.— Ez du zer eginik.

PRIMERAN.— Oso ondo.

SOMATU.— Nabaritu. Sentir.

DEBEKATU.— Galerazi, eragotzi.

AZTARNA.— Zantzu, arrastoa.

ZABORBILTEGI.— Zaborbil(du)+tegi. Basu-
rero. **TEGI** atzizkiak lekua adierazten du.

Adibidez: liburutegi, harategi, oilategi...

BEREZIKI.— Batez ere, gehienbat.

ZIKINKERIA.— Zikin(du)+keria. Suciedad.

KERIA atzizkiak akatsa edo kualitate txarra adierazten du. Adibidez: utzikeria, alferkeria, nagikeria...

ez dago. Duela urte batzuk parkea izan zen eta bi-kotearen aulkia da geratu den **azterna** bakarra.

Gaur egun, gehiago dirudi **zaborbiltegia** parkea baino. Haurrak ere ez dira joaten jolasera, baldin eta gurasoek ez badiete espreski debekatzen parke zaharrean ibiltzea. Hori eguraldi txarra egiten duen egunetan gertatzen da **bereziki**. Hango zikin-keriaren beldur, ama batek baino gehiagok oihu egiten dio seme edo alabari haruntz azaldu ere ez egiteko –etxetik entzuten ditut debekuak– eta, hain juxtu, orduantxe ikusten dut bat edo beste putzue-tan saltoka.

Baina egun horietan, eguraldi txarra egiten due-netan, bikoteak ez du bere aulkia erabiltzen. Toki **estaliren** bat izango dute elkar ikusteko. Horregatik ez zaizkit gustatzen egun **euritsuak**. Ezin ikusi iza-ten dut, **lotsati**, neskak mutilari nola heltzen dion edota, agurtzerakoan, ordu-erdi eskas elkarrekin egin ondoren, mutila atzera begira nola **aldentzen** den. Horrek asko tristetzen nau. Ez ikusteak adina, nola **banantzen** diren ikusteak. Entzuten ez ditudan arren, urrutitik nabari da ordu luzeak egin nahi litzu-ketela bata bestearen ondoan, belarrira kontu go-xoak esanez, edota isilik, eskutik helduta, bakoitza alde banatara begira. Baina ezinezkoa da.

Nahi gabe aurkitu dut arrazoia. Lehengo batean ogia erostera jeitsi nintzen. Asterako enkarguak he-mendik **gertu** bizi den alabak egiten dizkit, niretzat karga gehiegi dela esanez. Ogirik ez dit ekartzen. Ez egunero erosi beharreko zerbait delako, baizik eta ekarriz gero gehiegi jaten dudala **leporatzen** di-datelako. Pixua ez zaidala komeni esan zien **behin** medikuak, eta orduz geroztik ogirik gabe bizitzera kondenatu naute. Baina ni, kostata, asteen behin si-kiera, ogiaren bila jeisten naiz. Okinak ere badaki ez zaidala komeni, baina, negozioaren martxa onak auzokoen osasunak baino gehiago kezkatzen due-nez, eman egiten dit. Ordainduta noski.

Eta azkeneko aldiz jeitsi nintzenean, nere mutila ikusi nuen. Duela hilabete batzuk ez nuen ezagutu-

ko kalean ikusita, baina, katalejuak ditudanetik, **ma-sailean** duen orina ere gertutik ezagutzen diot. Eta eskuineko masailean orina duen mutila ez zihoan bakarrik.

Nere neskari ez diot sekula aurpegia ikusi. Juxtu zeharretik aulki aldera doanean, baina bizkarretik helduta zeramana ez zen bera. Askoz ere **baldarra-go** zen, haundiagoa eta hilea horiz pintatuta zera-man gainera. Nire neskak ez luke sekula horrelako-rik egingo bere **adats** beltzarekin.

Ez zirudien oso pozik eta sekulako lastima eman zidan. Ez zuen arratsaldetako mutila bera ematen. **Igoaleko aurpegia** edukitzen du aulkian esertzera joaten denean! Eta, ikusi ondoren, behartuta senti-tu nintzen, eta azkenean gaur egin dut. Bada ez ba-da ere nere letra aldatuta, **ohar** bat idatzi dut. Nes-karentzat. Emakume artean hobeto konpontzen di-tugu gauza hauek.

Oharra eskuan, behera jeitsi naiz, eta, **bide batez**, aste honetan bigarren aldiz, ogia erosi dut, eta ge-ro aulkian utzi. Oharra, ez ogia.

Oraindik bizpahiru ordu falta dira. Zerua nahikoa **lainotua** dago eta beldur naiz ez ote duen euria ha-siko nahiz eta gaurko eguraldi ona iragarria egon. Euria hasten badu, ez dira etorriko, eta nire neskak ez du irakurriko ezezagunaren **aholkua**. Horrela si-natu dut. Esan diot, ez daukala mutilak alde egiten dion bakoitzean negar egin beharrik. Bera maite duela gehien. Egunero ikusten ditudala eta aholku on bat nahi badu, eskutik heldu lotsa gutxiagorekin eta urrutira eramateko, biek bakarrik bizitza berri bat hasteko. Ez diot esplikatu, joaten badira, baka-rrik utziko nautela eta katalejuak alfer-alferrik izan-go ditudala, baina oraindik maitasun-istorioek ge-hiegi hunkitzen naute, nere buruaren onerako bes-teen tristura nahi izateko. Akaso azken aldiz ikusiko ditut gaur... euririk egiten ez badu.

Arantxa Iturbe

TOKI ESTALI.— Aterpea. Lugar cubierto.
EURITSU.— Euri+tsu. Lluvioso. —TSU atziz-kiak ugaritasuna edo oparotasuna adieraz-ten du. Adibidez: eguzkitsu, haizetsu, ke-mentsu...
LOTSATI.— Lotsa+ti. Timido. —Ti atzizkiak joera edo izakera adierazten du. Adibidez: bakarti, negarti, beldurti...
ALDENDU.— Urrutiratu. Aurkakoa: alderatu.

BANANDU.— Apartatu. Separar.
GERTU.— Hurra, hurbil.
LEPORATU.— Egotzi. Imputar, atribuir.
BEHIN.— Una vez, en cierta ocasión.
OKIN.— Ogi+gin. Panadero. —GIN (-KIN) atzizkiak egilea adierazten du. Adibidez: ha-rakin, zurgin, hargin...
MASAIL.— Matraila. Mejilla.
ORIN.— Peca.
BALDAR.— Traketsa. Torpe.

ADATS.— Ilea. Cabello.
IGOALEKO AURPEGIA.— Qué cara tan di-ferente!
OHAR.— Nota.
BIDE BATEZ.— Bidenabar. De paso.
LAINOTU.— Iluna, goibela. Nublado.
IRAGARRI.— Anunciar.
AHOLKU.— Gomentioa. Consejo.
SINATU.— Izenpetu. Firmar.
HUNKITU.— Bihotza erdiratu. Emocionar. 35

ALFONSO SASTRE, ANTZERKIGILE ETA GIZON ISILEZINA

③ Alfonso Madrilén jaio zen 1926an. Haurtzaroko oroitzapenak ez dira gozoak: «Bonbak eta gosea. Horiexek dira nire txikitako oroitzapenak. Hegazkinen -dio gogor-bonba-jasa guztiz 'terrorista' jasan zuen herriak. Benetako mehatxua zen, eta, hala ere, umeak kalean ibiltzen ginen». Sastre 1936ko ekainean hasi zen Madrilén batxillerrean; gerra gertu zegoen.

Madriletik Bilbora

1939an Bilboko akademia batera etorri zen ikastera. Han Alfonso Paso, Enrique Cerro eta Carlos José Costas ezagutu zituen. Beraiekin batera egingo zituen Sastrek antzerkian lehendabiziko urratsak. Behin akademia horretan zigortu egin nahi

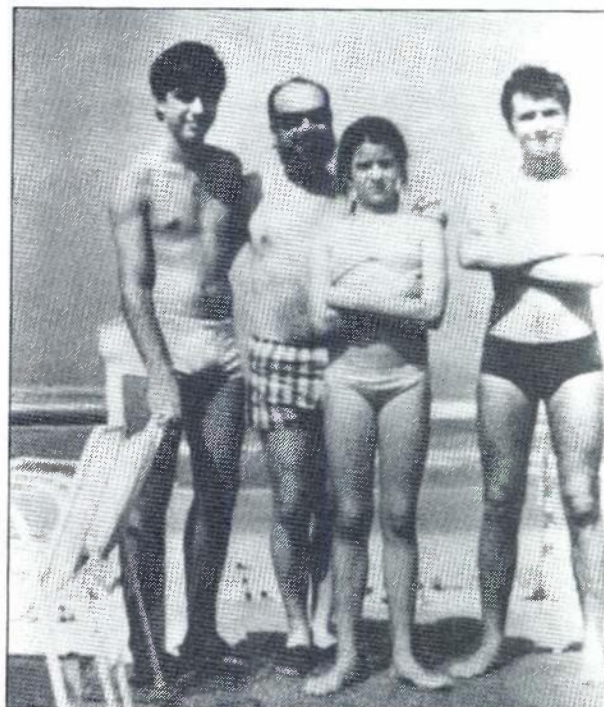
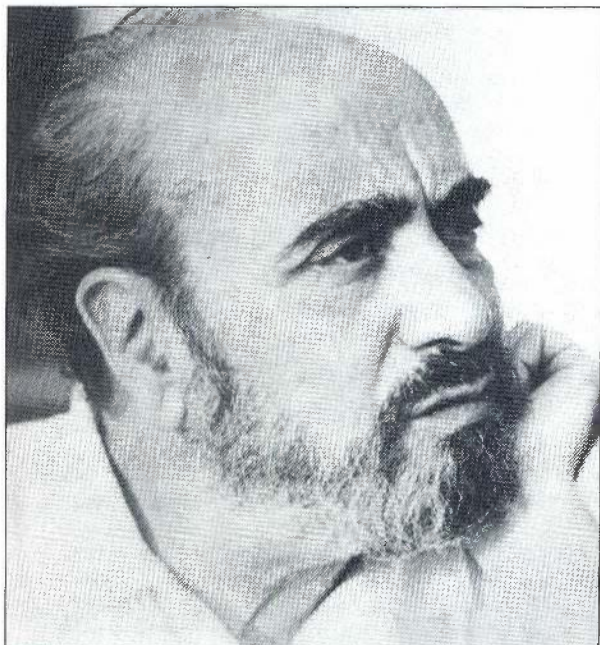
izan zuten, eta Alfonso gaztea M. Pelayo akademiara joan zen Paso, Cerro eta Costas-ekin batera. Han Medardo Fraile ezagutu zuten.

Batxilerra 43an bukatu zuen Sastrek. Ordurako garbi zekien zer nahi zuen: antzerkigile izan. Baina etxean ez zuten nahi. Eta «Ingenieros Aeronáuticos»-en eman zuten izena Paso eta biek. Hilabete eskas aguantatu zuten: «Orduan 'Pericial de Aduanas' egiten hasi ginen. Esan ziguten izena eman orduko irabazten zela dirua eta gero erraza zela eszedentzia lortzea. Horregatik 'Iturriaga

Aguirre' akademian hasi ginen». Hiru urtetan porrota izan zuten nagusi.

«Arte Nuevo» edo antzerki berritzailea

Antzerki-kontuan hiru urte horiek ez ziren hutsalak izan. Ordurako Sastre eta bere ikaskideak «Arte Nuevo» taldea sortua zuten. Estetika berri bat ezarri nahi zuten garai hartan Madrilén nagusi zen antzerki merkantilistaren kontra. Eta Medardo Frailek eta Sastrek berak idatzitako «Ha sonado la muerte» antzeztu zen 1946an. Urte horretan bertan

Alfonso Sastre bere seme-alabekin.

HAURTZARO.— Infancia. Era berean: hel-
duaro, zahartzaro.
JASA.— Zaparrada, eraso.
MEHATXU.— Amenazua, zemaia

GERTU.— Hurbil, aldean.
ANTZERKIGILE.— Komedio-grafo.—GILE
egilea adierazten duen atzizkia: elitzegile,
ongile, uztargile.

ORDUKO.— Bezain laster, eta segituan.
HUTSAL.— Hutsa, edukirik gabea. Vacío.

Eva Forestekin ezkondu eta, handik gutxira, Sastrek lehen epalketa izan zuen.

amerikarrek Hiroshima eta Nagasaki suntsitu zituzten eta A. Sastrek «Uranio 235» idatzi zuen. Ustegabea gertatu zen: idazleak heriotza eta mina azpimarratu nahi zituen, eta ikusleek min hori sentitu ordez, algara batean pasa omen zuten emanaldi osoa.

«Arte Nuevo»n zegoela, besteak beste, «Comedia Sonámbula» idatzi zuen, baina antzokiaren jabeek, antzerkian gizonak eta emakumeak nahasian arituko zirela jakin zutenean, ez zioten antzokia erabiltzeko baimenik eman. Ordurako taldea diruz urri zebilen eta desegin egin zen.

TASen ordua

Berrogeigarren hamarkadaren bukaeran, Alfonsok «La Hora» izeneko aldizkarian idazten zuen, eta, garai horretan, ordurarteko abanguardiak antzerkia utzi eta Teatro para la Agitación Social (TAS) egin behar dela proposatzen du. Eta garrantzi handiagoa ematen dio gai sozialari arteari berari baino. Alfonso Pasok ez zuen onartu Sastren ordagoa, eta bi antzerkigileak elkarrengandik aldenduz joan ziren. TASek ez zuen zorte handirik izan. Antzeztu nahi zituzten lehen bi la-

nentzako antzokirik ez bait zuten aurkitu. TAS azkar galdu zen.

Baina 1953an aurkituko du antzezlekua, eta ez nolana hiko alajaina, Maria Guerrero antzokia. Antzezlana «Escuadra hacia la muerte» zen. Sastrek ez zuen soldaduzka gozoa pasa: «Lehenengo aldiz sentitu nuen libre ez izatearen sensazioa». Militarren kontrako antzez-

Sastre beti jarri dizkiote oztopoak bere lanak antzokira eramateko

lana zen, beraz. Kritika aldetik, oso harrera ona izan zuen, baina egun batean Moscardó generalak ikusi zuen, su eta gar jarri zen, eta «Escuadrón hacia la muerte»k ez zuen gehiago antzezteko baimen legalik izan. Hala ere, eskolaz eskola eta auzoz auzo antzeztu zuten.

1955ean «Guillermo Tell tiene los ojos tristes» idatzi zuen. Orain urte batzuk egin da euskarazko bertsioa. Japonen eta Italian ere antzeztu da.

Hirurogeigarren hamarkadan Grupo de Teatro Realista (GTR) sartuta zegoen. Amparo Soler Leal aktorea sartu zen taldean, eta horrela lortu zuten dirua antzezteko, baina zentsurak ez ziren egin nahi zuten lehen antzezlana, Shelagh Delaney-ren «Sabor a miel» antzoki-

Madriren 1962an Aranguren eta José Bergaminekin.

SUNTSITU.— Desegin, txikitu, birrindu.

USTEGABE.— Sorpresa.

EMANALDI.— Saioa.

NAHASIAN.— Bereizi gabe. Revueltos.

URRI.— Eskas, motz.

ALDENDU.— Bereizi, apartatu, banandu.

NOLANAHIKO.— Edonolakoa, nolahalakoa, erdipurdikoa.

SU ETA GAR JARRI.— Sumindu, haserretu.

Munduan asko ibilitakoa da Sastre. Argazkian Estocolmon.

Eva Forest Yeserías gartzelan zegoen. Aita-alabak kanpoan pozik zain.

ra eramaten utzi, eta Pirandelloren «Vestir al desnudo» egin behar izan zuten: «Sasoi hartan atzerriratuen eta preso politikoen amnistia eskatu genuen, eta atxilotu egin ninduten. Polizia GTRren emanaldietara joaten zen, eta, dirua ere galdu egiten genuenez, porrot egin zuen». Ikusten denez, Sastrek beti izan du idatzitakoa Espainiako antzokietara eramateko zailtasuna, askotan izan du zentsura gainean, eta batek baino gehiagok leporatu ere leporatu dio antzeztua ez izateko asmoarekin idatzi izan duela. Berak ukatu egiten du, noski! Estatu espainoletik kanpo, orde, ezagunagoa da. Cuban antzeztu izan diote lanik, Italiako telebistan, Parisen, Moskun, EEBBetan, Atenasen, Mendebaldeko Alemanian, Milanen... Gehien antzeztu den lana «Historia de una muñeca abandonada» da. Azken boladan, eta antzeztu zen lehen aldian ere,

arrakasta handia izan du «La taberna fantástica»k. Antzezlan hau oinarri hartuta, aurki pelikula bat egingo dute.

Sastrek beste pausu bat ematen du antzerkiaren munduan. Berak «Tragedia Compleja» deitzen dio: «Uste dut antzerkian ikus litekeela gizakiak nola hiltzen diren, eta, hala ere, historia hor dagoela. Hori da nire proiektua». Azken urteotan ez du antzerki-lan gehiegi idatzi. Aurtan «El camarada oscuro» —oraindik antzeztugabea— eta «Tierra roja» biltzen dituen liburua aurkeztu du, eta Edgar A. Poeren azken egunei buruz ari da idazten.

Pariseran ikastera eta ihesi

Eva Forest —Sastreren emazteak— Sastrek berak eta beste batzuek, bilerak egiten zituzten falangisten kontra. Ikasleentzako sindikatu bat sor-

tu nahi zuten. Poliziak bilera horien berri izan zuen. Garai hartan ikasleen eta falangisten arteko borrokal-di batean falangista bati buruan tiro egin zioten: «Ikasleok ez genuen armarik. Nik uste falangistei beraiei ihes egin zela tiroak». Kontuak kontu, Sastre gartzelan sartu zuten 1956an. Behin-behineko askatasuna lortu zuenean, Parisera joan ziren Eva eta biak, Unescok Parisen ikas-teko beka bat eman ziola aprobetxatuz. Parisen PCn sartzeko proposatzen diote, eta 1963an, ordurako Madrilan zegoen berriz ere, Jorge Semprún-ek behin baino gehiagotan eskatu ondoren, pausu hori ematen du. Baina partiduaren hurrengo kongresura ez zioten deitu ere egin. Garai hartan amerikarrak Vietnam-en zebiltzan, eta Eva Forest-ek Comité de Solidaridad con Vietnam sortzen laguntzen du: «Hasieran Vietnam-en aldeko komitea zen, bai-

SASOI.— Garaia, denbora.
ATZERRIRATU.— Erbesteratua. Desterrado.
LEPORATU.— Egotzi. Echar en cara.
AZKEN BOLADA.— Azkenaldi.

BORROKALDI.— Pelea.
KONTUAK KONTU.— De todas formas.
BEHIN-BEHINEKO ASKATASUN.— Libertad provisional.

na, Euskadin borroka armatua has-
ten denean –ni ordurako ados nen-
goen horrekin– eta tortura-salaketak
ematen direnean, geure boletinean
azaltzen ditugu. Partiduak ezagu-
tzen zituen gure ekintzak, eta sus-
magarriak iruditzen zitzaizkion».

Euskal Herria, azken geltokia

1974ean Madrileko Correo kaleko
atentatua gertatu zen: garai txarrak
Madrilen pasiatzen ibiltzeko.
1975eko ekainean Sastrek, gartze-
lan zortzi hilabete t'erdi eman ondo-
ren, Bordelera egin zuen ihes,
emaztea ere gartzelan zuela, eta
1977an bota egin zuten handik. Eva
gartzelatik ateratakoan, prest daude
Euskal Herrira –orain Hondarribian
bizi dira– etortzeko: «Lagun asko
genituen eta oso harrera ona egin zi-
guten. Arrazoi politikoa ere izan zen.
Espainiako ezkerreko alderdiek uko
egin zioten frankismoaren kontrako
asmoari, gerora zerbait egiazkoa
eta demokratikoa egingo bazen, au-
rrekoarekiko lotura guztiak eten be-
har horri. Baina Euskadiko ezker
abertzaleak ez zion uko egin, eta
sentitzen dut nik egin dudana borro-

***El pan de
todos»
Komunismoaren
kontrako
testu-bilduma
batean atera
nahi izan
zioten, baina
ez zuen nahi
izan***

Sastreren aita aktore
profesional izan zen
Ricardo Calvo konpainian.

ka hori ez dela zokoratu, bizirik da-
goela nolabait».

Sastreri iruditzen zaio herrien ar-
teko desberdintasunek ez dutela
zertan desagertu behar, eta Euska-
dik desberdintasun horri eutsi nahi
diola «Aniztasuna biziaren seinale
da». Eta iruditzen zaio amerikarren
inperialismoa dabilela sistema guz-
tiak homogeneousatu nahian: 'Eta ho-
ri kaltegarria da. Heriotzaren irudia
da». Eta borroka egin behar dela us-
te du:

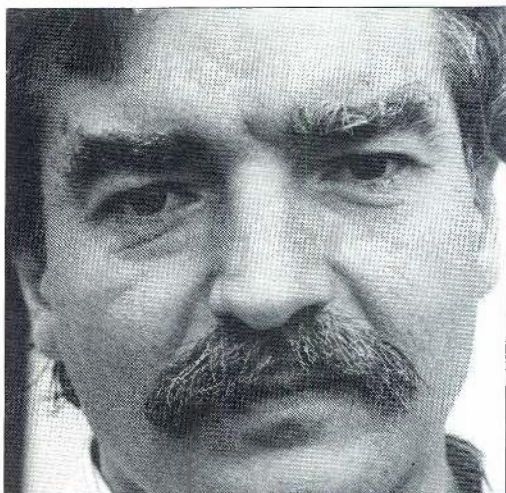
«Desiragarria da borroka armatu-
rik ez izatea, desagertu dadila, egon
dadila negoziazio bat eta tesi aber-
tzale horiek beren bide politikoa izan
dezatela».

SUSMAGARRI.– *Sospechoso.*
HARRERA.– *Abegia, txera. Recibimiento.*

ASMO.– *Nahia, desioa.*
AURREKOAREKIKO LOTURA.– *La ligadu-
ra con lo anterior.*

ZOKORATU.– *Baztertu, alboratu.*
ANIZTASUNA.– *Pluralidad.*
DESAGER DADILA.– *Que desaparezca.*

HITZ GEZIDUNAK

GANBARAK		HEUREA		BATAIO EMAN		NIREA	
UNTZIBURU		IZENA		AHARI KOLPEA		(AURRE) ITSASO	
ORTU							
UNTZI ITIKIA						BOKALA	
						NITROGENOA	
BURUKO KOLPEA		EMAKUME IZENA		BOR-BOR EGIN			
GUDARI JAPONIAR		ZUBEROAKO HIRIBURUA		ITALAKO TELEBISTA			
PUTREAK						BOKAL BIKOTZA	
BEGIEZ ATZEMAN						BIZKARREZU- RREKO ATAL	
				ZERO		INFUSIOA	
				NERBIOSO		ABIZENAK	
				JITE ITXURA			
EDO				ADII		JAINKO EGYPTIARRA	
BAITA ERE				BIGARREN PERTSONA		ZELAN	
		HEGAZTI MOTA					
		EGURALDIA					
RÖNTGEN		EKI GUTXI				MILA KILO	
JARRAI		JANARI ONGAILU				(AUR) HIRU	
				ESPIRAZIO BORTITZAK			
				ZORO			
KALTZIO OXIDO				URRITZAREN FRUTUA			
TRESNA ERAGILE				BIZKAIAK HERRIA		BOKALA	
						KANPO	
				KASH		LEHENENGO BIAK	
				POTASIOA		BAT	
GARI SORTAK							
				AKABOI			

BOST AXOLA !

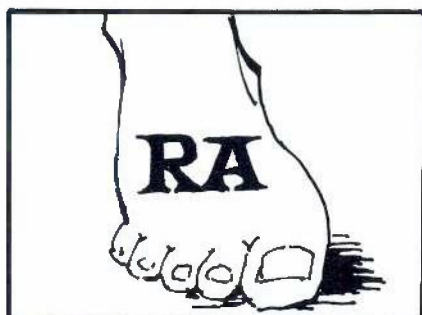
Ezker eskuin eta goitik behera, zenbaki bakoitzean hitz bera aterako zaizu.

- 1.- Batu.
- 2.- Ofentsa.
- 3.- Belardi.
- 4.- Sosa, txanpona.
- 5.- Mementuak.

	1	2	3	4	5
1					
2					
3					
4					
5					

JEROGLIFIKOA

Une honetan

ZALDIKO MALDIKO

Xakeko zaldunaren mugimenduez baliatuta eta nabarmendu egin den silabatik abiatu-rik, osa ezazu herri-esaera jator hau.

R A .	GA	RR A :	KO	AU
TZA	A	RRE	KA	KU
BE	JO ,	GIL	TA	BE
TE	RIK	TU ,	TXA	ZAUN
SAR	KO	A ,	GA	E

SOLUZIOAK

«Giltzarik gabeko atea, zaunka gabeko txakurra: jo, sartu, eta aurrera.»

ZALDIKO MALDIKO

JEROGLIFIKOA
O (RA) IN
ORAIN

BOST AXOLA !
1.- Bildu. 2.- Irain.
3.- Larre. 4.- Dirua.
5.- Uneak.

—	A	Z	A	O	A	K	—	K	I	T	O
M	O	T	O	R	E	I	A	A	A	B	
K	A	R	E	U	R	A	A	A			
S	E	G	I	E	Z	T	U	L	A	K	
R	E	G	U	T	I	K	O	I	N	A	
E	R	E	Z	I	K	O	I	N	A		
A	L	A	E	R	N	E	R	A			
T	K	U	S	I	U	R	D	U	R	I	
S	A	I	A	K	O	T	E	A			
S	A	M	U	R	A	I	A	A			
K	L	I	R	A	K	I	N	—			
B	A	T	E	L	A	A					
B	A	R	A	T	Z	E					
K	A	P	I	T	A	I	N				
S	H	A	B								

HITZ GEZIDUNAK

EZINA EKINEZ EGINA

②«Nafarroa Oinez»en kantua ekarri dizugu oraingo honetan «Abestiak» sailera. Jakingo duzunez, jende ezagun askok esku hartu du kantu honetan: Iñaki Perurena, Miguel Indurain, «Barricada» eta «Tahúres Zurdos»eko kantariak, Cuco Ziganda eta Turrillas Maisuak. Oskorrik egin du kantua eta J.R. Garziak jarri dio letra. Eta abestian esaten dizuten bezalaxe: erantsi zeure boza!

PAUSORIK PAUSO BETI
BIDEA EGINEZ,
GEROA IRABAZI
BEHAR DUGU OINEZ.

Egatik hegan dator
gure irrintzina,
ezina ekinaren
ekinez egina.

Lizarratik euskara
dator indar berriz,
Navarra Nafarroa
dela iragarritz.

PAUSORIK PAUSO BETI

Bidean egon arren
horrenbeste traba,
garena izatera
iritsiko gara.

Bihotzeko tristura
zango nekatuak...
gaitz guztiak sendatzen
dizkigu kantuak.

PAUSORIK PAUSO BETI

Zatoz, lagun, gurekin;
ez egin negarrik,
euskarak ez du eta
malkoen beharrik.

Badakigu non gauden
(e)ta nora goazen;
kanta dezagun, beraz,
alai eta ozen.

PAUSORIK PAUSO BETI

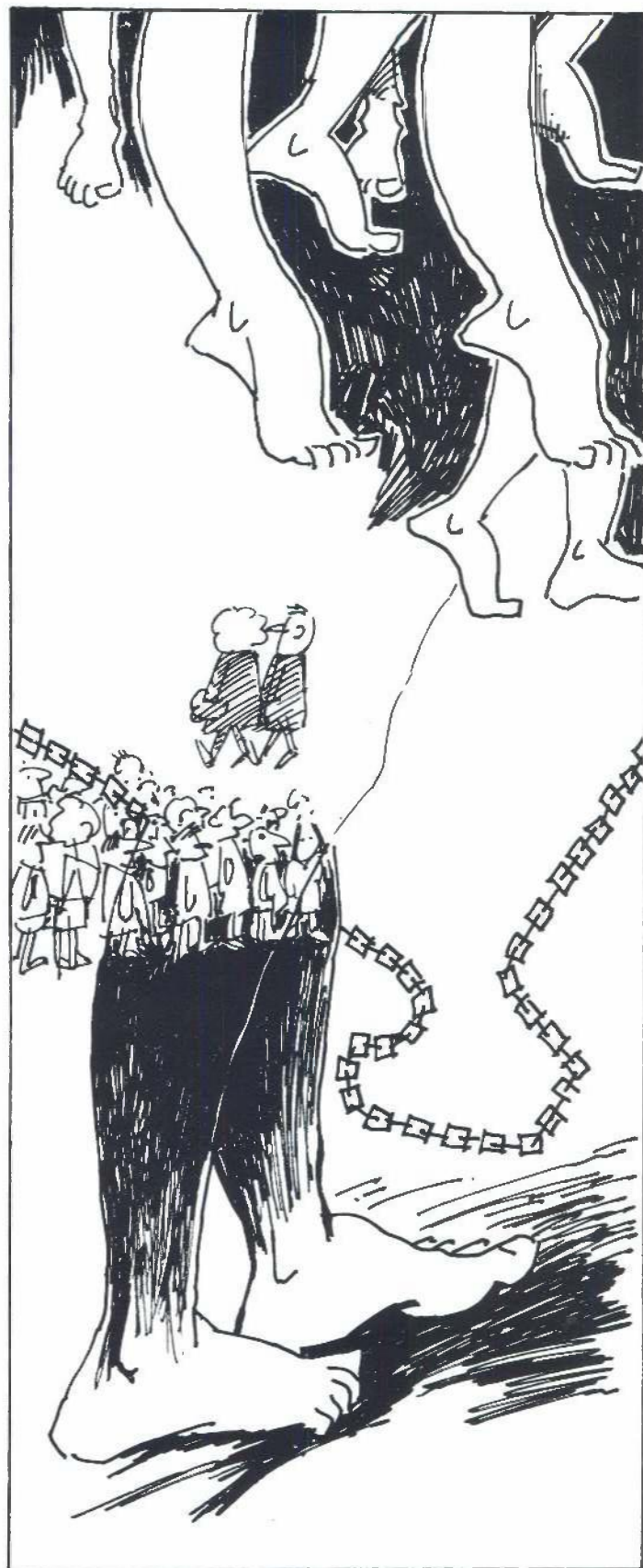
Kantu-kantari baina
lanean su ta gar,
gaurko gure ametsa
gauza dadin bihar.

Egatik irrintzika
dator hegalari,
erantsi zeure boza
gure kantuari.

PAUSORIK PAUSO BETI

Euskararen erreka
aldean Lizarra,
euskaltzaleok aurtan
han dugu Biltzarra.

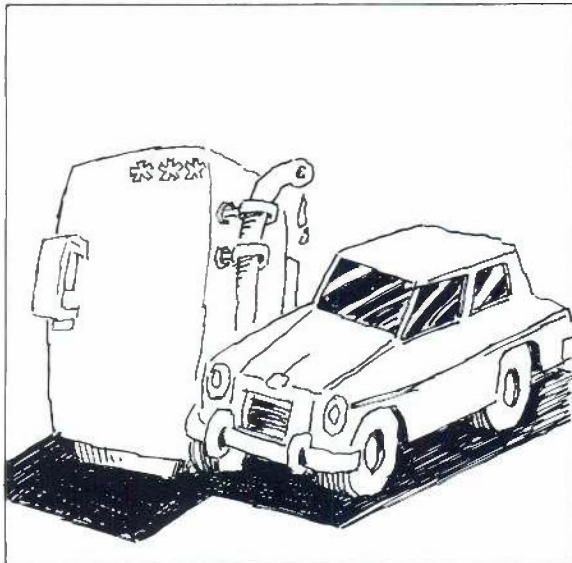
Zatoz zu ere oinez
gurekin batera,
ezina ekinaren
bidez egitera.

ESKU HARTU.— Parte hartu, partaide izan.
ERANTSI.— Gehitu. Añadir.
GEROA.— Etorkizuna. Futuro.
HEGAN.— Volando.

EZINA EKINAREN EKINAZ EGINA.— Ezina
ekinez egina dio euskal esaera zaharrak. Lo
imposible se logra a base de esfuerzo.
IRAGARRI.— Anunciar.
TRABA.— Eragozpena, oztopoa.
ZANGO.— Pierna.

MALKO.— Lágrima.
KANTA DEZAGUN.— Cantemos.
OZEN.— Ozenki.
SU TA GAR.— Ahaleginean.
GAUZA DADIN.— Para que se realice.
HEGALARI.— Volador.

IZOZKAILUKO URA KOTXEKO BATERIARAKO

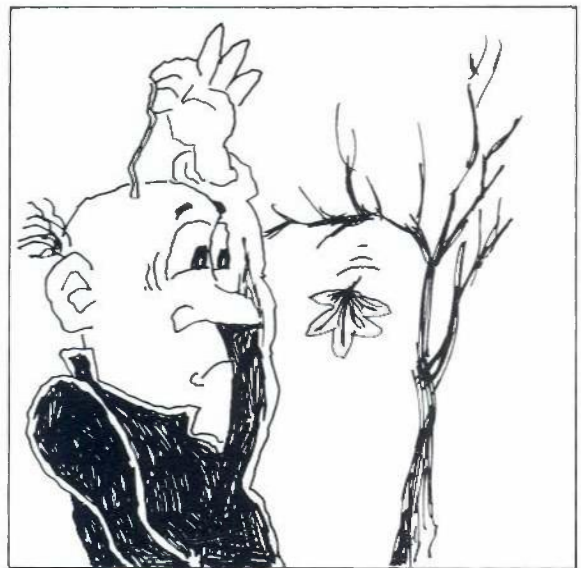
② Igandea. Kotxeiko bateriak ura behar du. Baina ezin duzu ur destilaturik inon erosi... **Konponbide** erraza du zure arazo horrek. Etxera joan eta deskonjelatu izozkailua. Erortzen den urak ez du ez klororik ez gatz mineralik. Hala ere, txinoan iragazi erabili aurretik.

Ur horrek loreak **ureztatze**ko ere balio du.

UDAZKENEAN ILEARI EUSTEKO

② Alkoioletan eduki hamabost egunez 60 gramo erromero eta beste hainbeste **ezepletik**. Noizik behin nahastu piska bat. Ondo iragazi eta kristalezko ontzian gorde. Gero, egunero **igurtzi** behar duzu ilea etxeko kolonia hau erabiliz.

Bestela, oliba-olioa erabili. Ilea zikinduko dizu, baina... Zortzi egunetan segidan olio-piska batez **igurtzi** ilea, masaia eginez.

BA AL DAKIZU HORTZAK GARBITZEN?

② Erabili buru txikiko **eskubila** eta bigun samarra. Pasta-piska bat ipini—ez dago dena bete beharrik— eta, busti gabe, hasi hortzak **igurtzitzen**. Goiko hortzak goitik behera **igurtzi**; behekoak, berriz, behetik gora. Horrela errazago ateratzen da zikinkeria. Hortzak eta haginak **barrukaldetik** eta kanpoko aldetik garbitu ondoren, **igurtzi** mingaina eta masailen barrukaldea ere. Toki horietan ere zikinkeria biltzen da.

IZOZKAILU.— Congelador.
KONPONBIDE.— Irtenbidea. Solución.
IRAGAZI.— Hacer pasar, colar.

UREZTATU.— Erregadiatu.
EZPEL.— Baj.
IGURTZI.— Frotar.

ESKUBILA.— Cepillo.
BARRUKALDE.— Barrua, barrena.

AITAIXOREKIN HIZKETAN

(XALOMEREN ABENTURA)

by Luis Durán.

BAINA, AITA, XALOME NAIZ, ZURE ALABA ZAHARRENA.

IZAN ERE, NOIZ HITZ EGIN GENEN GEROENeko ELKARREKIN?

A, BAI. EGUN BATEAN NIRE GELA ONDOKO PASILO URDINEAN.

O.H.O.- Oinarritzko Heziketa Orokorra.
E.G.B.
GEROENeko.- Azkeneko aldiz.

A, BAI EGIA. 76 KO
UDAN.

NI NEURE GELAN NENGON
ETA, ARRATSALDERO OHI DUDAN
BEZALA, ESNE-PISKA BAT NAHI
NIJEN.

BAI, BAI. ESKUAN
ZENIEN ORDUAN
ERE ESNEA

PASLOTXO BAT EGINO AL
DUGU?

BAI, BAINA SUKALDE-
RAINO BAKARRIK, E?

ETA SENARGAIRIK BA
AL DUGU?

BAI, PAKO, BAINA HIL
EGIN ZEN.

LASTIMA!

(ETA NOLA HIL ZEN?)

BERE BURUA
HIL ZEN
BERE BURUA?

BAI, PAKO AFTERPUNK ZEN ETA HORIEK
HORIE EGINEN DUTE.

A, BENO. HALA BALDIN BADA...

BAINA ZUK JAKIN BEHAR ZE-
NILKE. HEMEN HIL ZEN ETA.

HEMEN? GURE
ETXEAN?

NOLA, ORDEA? HOBE ZUKEEN
BESTE NONBAIT... BEHEKO KIO-
KOAN EDO... KIOSKOZAINA
BETI ASPERTUTA EGOTEN DA-TA.

ETA, GAINERA, EZ AL DA
HORI MAKABRO XAMARRA?

BAI, BAINA NIRE PAKO
AFTERPUNK ZEN ETA
HORIEK DENAK DIRA MAKABRO-
BROAK.

DURAN

ARRATSALDERO.— Arratsalde guztietan.
Era berean: egunero, hilero, urtero.

BERE BURUA HIL.— Bere buruaz beste
egin. Suicidarse.

HOBE ZUKEEN.— Más le hubiera valido.

ASKO POSTU NAU
ZUREKIN HITZ EGI-
TEAK

JAKINA -NIK BE-
TI ESATEN DI-
TUT GAUZA
INTERESGARRIAK.

AHIZPAREN BILA NOA
BEREHALA, ZUREKIN
HITZ EGIN DUDALA
ESATEKO.

BAINA, BAINA, BESTE ALABA
BAT ERE BA AL DUT NIK?

ASPERNE, BA AL DAKIZU NO-
REKIN HITZ EGIN DUDAN?
AITAREKIN.

ETA ZER ESAN DIZU?

GAUZA HANDIRIK
EZ. HAIN DA
DESPISTATUA!

PENTSA, ZU ZINENIK ERE
EZ ZEN GOGORATZEN!

ETXERAKOAN GOXOKIAK
EROXI DIA KIZUT

TORI! MARRUBIZKOAK.
TABAKOTARA NOA.

AMAI
LUIS DURÁN

ZU ZINENIK ERE.— Ni que tú existieras.
ETXERAKOAN.— Etxera nentorrela

MARRUBIZKOAK.— Marrubiz eginak.
TABAKOTARA.— Tabakoaren bila.

BETE-BETEKO.— Oso-osoa. Completo.

ANIMALIEN SINBOLOGIA

Igela ur gainean plisti-plasta badabil, euria datorrela seinale. Garai batean Txinan dantza egiten zen euria eskatuz, igelarena eginez.

Saguzarra bizirik baserriko atean il-tzatzen bada, **uzta** ona izango omen da. Deabrua ez da ausartuko **uzta** galtzera.

Kulixka kantaria da, eta, hegan bada-bil, zaila da nondik nora doan jakitea. Horregatik esaten da, hegan dabilenean burua galdu egiten duela. Beraz, **kantari** ari bada, mukizapian **korapiloo** egin. Bestela, ahaztu egingo zaizu zer egin behar duzun; burua galduko duzu zuk ere.

Landan egin da **eztai-bazkaria**. Baina, **bazkaltiar**ak mahaitik altxatu direnean, **erbi** bat azaldu da. Ezkonberriei **zorigaitza** ekarriko die erbiak. Untxia azaltzen bada ere, gauza bera gerta daiteke.

Zenbait herrialdetan haurrei ezkerreko eskua bizkarrean lotzen zieten, eskuinarekin **idatz** zezaten. Ezkerra **gaizkiaren** seinale izan bait da leku askotan. Horregatik, zenbaitek **armiarmak** eskuineko hankarekin akabatzen zituen. ▴

IGEL.— Sakela. Rana.
IGELARENA EGIN.— Igela imitatu.
SAGUZAR.— Murciélago.
ILTZATU.— Iltezez josi. Clavar.
UZTA.— Cosecha.
KULIXKA.— Chorlito.

KANTARI ARI.— Kantatu, abestu.
KORAPILO.— Nudo.
LANDA.— Kanpoa.
EZTAI-BAZKARI.— Banquete de bodas.
BAZKALTIA.— Compensal.
ERBI.— Liebe.

ZORIGAITZ.— Zontxarra, ezbarra.
IDATZ ZEZATEN.— Para que escribieran.
GAIZKIA.— El mal. Aurkakoa: Ongia.
ARMIARMA.— Amarauna. Araña.

